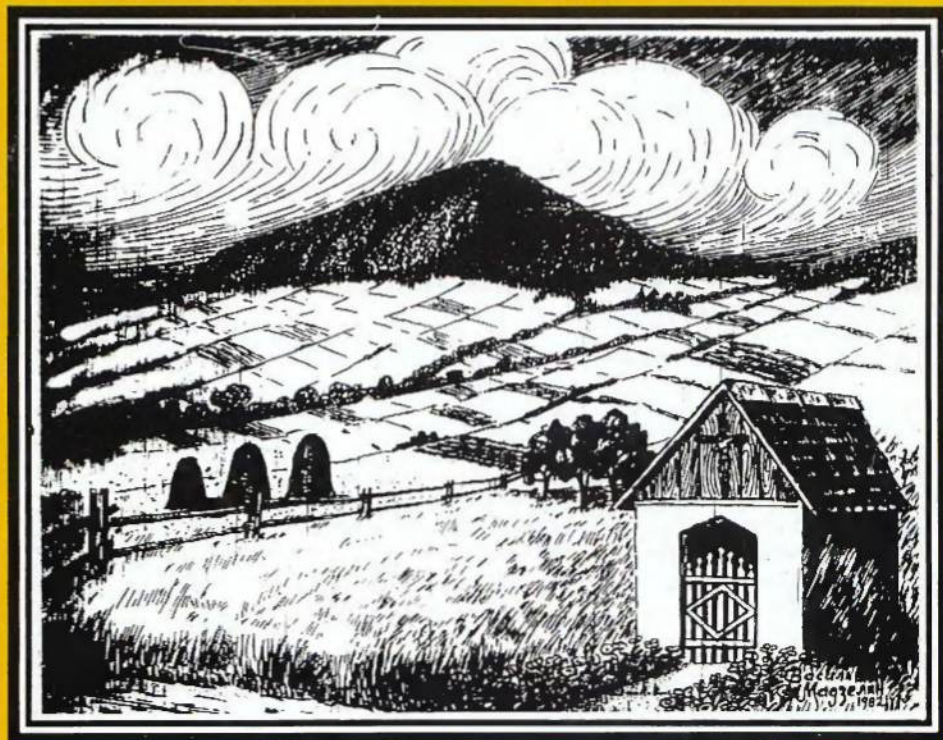

ЛЕМКІВЩИНА LEMKIVSHCHYNA

РІК XXII, Ч. 2 (85)

ЛІТО — 2001 — SUMMER

VOL. XXII, No. 2 (85)

НАША ЦІЛЬ: ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕТНОГРАФІЧНИХ ЗЕМЕЛЬ
У ВІЛЬНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ДЕРЖАВІ

OUR MOTTO: THE UNITY OF UKRAINIAN ETHNOGRAPHIC TERRITORY
IN A FREE UKRAINIAN STATE

ЛЕМКІВЩИНА

LEMKIVSHCHYNA

ВИДАЄ ОРГАНІЗАЦІЯ ОБОРОНИ ЛЕМКІВЩИНИ В АМЕРИЦІ
PUBLISHED BY ODLWU, INC.

РІК XXII, Ч. 2 (85) ЛІТО — 2001 — SUMMER VOL. XXII, No. 2 (85)

ЗМІСТ

Марія Дупляк: До 10-ої річниці Незалежності України	1
Україна вітала Святішого Отця Івана-Павла II	2
Мирослав Іваник: Становище української меншини в Польщі	3
На актуальні теми: Дорога в нікуди	5
А. Ядловський: "Ватра" у Ждині	7
Степан Семенюк: "Мали відвагу повернутись у Бескиди"	8
Ярина Зоряна: Дух Лемка непокорний!	9
Героям — Слава!: Ольга Старух: Славна родина Старухів	10
Василь Кінь: Ми боролись за Лемківщину	12
По сторінках історії	
Павло Лопата: Музей "Лемківщина" у Сяноці	14
Зоя Когут: М. Черешньовському присвячую	16
М. Мушинка: Вшанування пам'яті Богдана Ігоря Антонича на Лемківщині ..	17
Михайло Шапак: У Самборі вшанували Михайла Черешньовського	18
дума: На авдієнції в Митрополита Стефана Сороки	19
Lemkivshchyna: Ukraine's 10th Anniversary of Independence	20
We Must Help to Renovate Saint Norbert Church in Krakow	21
Ad Memoriam: Wanda Startup: Michael Smalec	22
Бюлетень СФУЛО	
А. Ядловський: Т-ву "Лемківщина" в Івано-Франківську 10-ть років ...	23
М. Мушинка: Конференція про найтрагічніший період історії лемків ..	26
І. Щербак: Міжнародна конференція у Львові	28
Ярослав Стех: Ще одна зустріч з о. митратом Стефаном Дзюбиною	29
Річні Збори Відділів	31

На обкладинці: Василь Мадзелян: Село Більцарева. Рис. 1982 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Марія Дупляк (гол. редактор), Володимир Кікта, Павло Лопата

EDITORIAL BOARD:

Marie Duplak (Editor-in-chief), Volodymyr Kikta, Pavlo Lopata

Мистецьке оформлення обкладинки Михайла Черешньовського
Cover design by Mykhailo Cheresniovskyi

КРАЙОВА УПРАВА ООЛ

ЕКЗЕКУТИВА

Зенон Галькович	голова
Марія Дупляк	1-ий заст. голови
	і реф. зовнішніх зв'язків
Стефан Гованський	2-ий заст. голови
	і музейний реф.
Анна Войтович	секретар
Стефан Косцюлек	скарбник

РЕФЕРЕНТУРИ

Василь Гаргай	організаційна
Юрій Ковальчик	допомога
Іван Гресь	культ.-освітня

ВІЛЬНІ ЧЛЕНИ

Іван Васічко	Володимир Блажейовський
Іван Філь	Теодор Малиняк
Зенон Войтович	Анна Павелчак
Микола Дупляк	

КОНТРОЛЬНА КОМІСІЯ

Михайло Дзіман	голова
Володимир Кікта	член
Теодор Марчівський	член

ТОВАРИСЬКИЙ СУД

Іван Хомко	голова
Юліян Котляр	член
Петро Русинко	член

Адреса Крайової Управи ООЛ:
ODLWU, Inc.

P.O. Box 7, Clifton, N.J. 07011-0007

Адреса Редакції й Адміністрації:
"Lemkivshchyna" Magazine
P.O. Box 7

Clifton, N.J. 07011-0007 USA

Fax: 973-473-2144 e-mail: mduplak@aol.com

Printed in USA by COMPUTOPRINT Corp.
35 Harding Avenue, Clifton, N.J. 07011
Tel.: (973) 772-2166
Fax: (973) 772-1963
e-mail: computopr@aol.com

Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року,

— продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні,

— виходячи з права нації на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами та

— здійснюючи Деклярацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто

проголошує

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ
та створення самостійної української держави
— УКРАЇНИ

Територія України є неподільною і недоторканою. Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України.

Цей акт набирає чинності з моменту його схвалення.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

24 серпня 1991 року

Здійснюючи деклярацію про державний суверенітет України Верховна Рада УРСР прийняла 24 серпня 1991 року Акт про державну незалежність України, підтверджений Всеукраїнським референдумом 1 грудня. Конституція 1996 року остаточно закріпила українську державність, гарантію прав і свобод людини.

За останні 10 років, у нашій пам'яті може дещо призабулися порівняно недавні події, які остаточно привели до започаткування нашої новітньої Української Держави. Пригадаймо, з якою радістю ми вітали кожний крок українського народу до державотворення: перші мітинги-демонстрації, голодівки, "живі ланцюги", легальні опозиційні організації...

Згадаймо теж український рух незалежності під час Другої світової війни, Акт 30 червня 1941 року, відомих і невідомих українських героїв, які своєю боротьбою, а часто жертвою свого життя причинилися до відновлення незалежної України.

Сьогодні, після десятилінь поневолення Україна виборює своє місце в "народів вільних колі". Вона приймає до європейської спільноти, а рівночасно будує міцні відносини партнерства з усіма сусідніми державами.

Ми, сини і дочки зеленої Лемківщини, разом з усім українським народом, невимовно радіємо Святом Незалежності, та віримо, що наша Мати-Україна не забуватиме своїх дітей на її етнографічних землях.

Многая літа, Україно!

Марія Дупляк

“Візита в Україну — частина Божественного плану повернення Європи в лоно християнства”

(Папа Іван-Павло II)

З великим духовним ентузіазмом Україна вітала Святішого Отця Івана-Павла II в днях 23-27 червня 2001 р.

Торжественна архиерейська Служба Божа за візантійським обрядом на летунському майдані “Чайка”, біля Києва, 24 червня 2001 р.

Фото УНІАН

“Приходжу до вас, дорогі жителі України, як друг вашого благородного народу. Приходжу, як брат у вірі, щоб обняти стількох християн, які серед найтяжчих страждань зберегли вірність Христові.

Приходжу, спонуканий любов'ю, щоб усім дітям цієї Землі, українцям кожної культурної та релігійної приналежності, висловити свою пошану та щиру приязнь.

Вітаю тебе, Україно, відважний та стійкий свідку приєднання до цінностей віри. Скільки ти вистраждала, щоб у тяжкі хвилини відстояти свободу віровизнання! [...]

Дорогі українці, обіймаю вас усіх, від Донецька до Львова, від Харкова до Одеси та Сімферополя! У слові “Україна” є заклик до величі Вашої Батьківщини, яка своєю історією засвідчує особливе покликання бути межею та

дверима між Сходом і Заходом. Протягом сторіч ця країна була привілейованим перехрестям різноманітних культур, місцем зустрічі духовного багатства Сходу й Заходу.

Україна має виразне європейське покликання, яке підкреслюють також і християнські корені вашої культури. Висловлюю побажання, щоб ці корені могли зміцнити Вашу національну єдність, запевнюючи здійснюваним тепер реформам життєдайні соки спражних цінностей, із яких усі могли б користати. Нехай же ця земля і далі розвиває своє благородне завдання, з гордістю, яку висловив щойно цитований поет, коли писав: “Нема на світі України, немає другого Дніпра”. Народе, що живеш на цій землі, не забувай того! [...]

З промови Святішого Отця на летовищі Борисполі, 23 червня 2001 р.

СТАНОВИЩЕ УКРАЇНСЬКОЇ МЕНШИНИ В ПОЛЬЩІ*

Становище української меншини в Польщі — неоднозначне. Спостерігаються ділянки суспільного життя, де становище, у порівнянні з комуністичним часом, покращало, але існують також справи, які не повинні існувати в демократичній державі.

Деяке покращення спостерігається в освітній справі, доступі до засобів масової інформації, видавничій діяльності. Зросла кількість шкіл і дітей, що вивчають українську мову, появились радіо- і телепередачі українською мовою, змінилися на краще пропорції книжок з українською тематикою.

Проте, навіть ці позитивні приклади мають зворотний бік медалі, коли приглянутися до них прискіпливо. За приклад нехай буде доля українського ліцею в Гурові-Ілавецькому, який для польської влади є візитною карткою її ставлення до справи шкільництва національних меншин, а насправді ліцей, який через пробої у фінансуванні стоїть на порозі банкрутства і як боржників, йому загрожує судовий процес.

Непевною є також доля радіо- і телепередач, які є під постійною загрозою ліквідації, і відстоювання яких вимагає від української громади великих затрат енергії та часу.

У книжковій продукції перевага на боці поважних наукових видань на українознавчі теми, хоч популярність і широкодоступність таких видань, як, напр. *Przed Akcją Wisła był Wołyń*, псує цей образ.

Набагато гірше становище української громади, коли брати до уваги її духовні, матеріальні і правові умови.

На психічний стан української громади впливають насамперед два фактори — історичний і сучасний. Історичний фактор — це в першу чергу виселенська Акція “Вісла” та її наслідки, які надалі визначають долю вже третього покоління українців на землях Закарпаття та північно-західної Польщі. Нищівний для психічного стану

цієї громади є не стільки сам факт неполадження цих справ на державному рівні, але все глибше переконання, що нема ніяких перспектив на їх поладження у найближчому майбутньому (перспектива 5-6 років). У теперішньої політичної конфігурації спостерігається все менша політична воля, щоб займатися справою Акції “Вісла”, а перспектива виграшу осінніх виборів посткомуністичною партією зводить нанівець усі надії української громади, що зародилися на хвилі демократичних перетворень на початку 90-их років. У цю політичну порожнечу входять агресивні ревізійні організації т. зв. кресов’ян, які в одне сполучають Акцію “Вісла” і події на Волині. Запланованим поляками широкомасштабним дослідом над Волинню українська сторона (ні в Україні, ні в Польщі, ані в діаспорі) не спроможна протиставити поки що нічого серйозного.

Ознаки погіршення навколо української атмосфери дуже гостро проявили себе протягом січня поточного року, коли польськими засобами масової інформації прокотилася хвиля антиукраїнських виступів, спричинених фільмом “СС у Британії”, який британське телебачення показало точно на українське Різдво. Ці виступи показали, які хиткі і ненадійні основи покращання відносин між Україною і Польщею, будовані протягом останнього десятиріччя. Могутній сплеск антиукраїнської фобії охопив навіть чільні й серйозні варшавські газети, які дотепер демонстрували виважений підхід до українських справ (*Rzeczpospolita*, *Gazeta Wyborcza*). Потрібне було негайне втручання представників української громадськості, щоб принаймні деякі публіцисти схаменулися і внаслідок чого появились — в основному в друкованій формі — більш виважені статті. Увагу привертає тут факт, що представники українців користувалися для поладження справи насамперед особистими знайомствами, а не інституціональними каналами.

Треба тут також вказати вже котрий раз на мляву і нерішучу реакцію на антиукраїнські виступи української амбасад у Варшаві, очолюваної Дмитром Павличком.

На матеріальне становище організовано-

* Враження з поїздки на IV З’їзд Об’єднання Українців у Польщі, який відбувся 27-28 січня ц. р. в Перемишлі. Поїздку спонсорувала Комісія Людських і Громадських Прав при Світовому Конгресі Українців та Об’єднання Українців “Закарпаття”.

го українського життя у Польщі переважаючий вплив має факт, що воно майже повністю залежне від фінансування державою, або органами самоуправління на місцях. Не заперечуючи факту, що без фінансової допомоги державних структур не можливі були б такі суттєві для українців у Польщі форми існування, як напр. фестивалі, культурні огляди чи газета "Наше Слово", то при тому не можна забувати, що польська держава не вагається використовувати фінансові важелі, щоб досягти своїх цілей. Прикладом може бути ситуація навколо організаційного комітету лемківської ватри, якого, в рамках реторсій за публічну заяву, що Акція "Вісла" далі триває", залишено без обіцяної вже кредитної позики на суму більше десяти тисяч злотих, через що організаційний комітет опинився в дуже скрутному фінансовому становищі.

У юридичному аспекті, положення української меншини все гостріше набирає ознак громадян "другої категорії", для яких права, якими користується польська більшість, інтерпретуються по-іншому. Якраз назріває пора, коли різного роду судові процеси, розпочаті нерідко ще на початку демократичних перетворень, входять у свої фінальні стадії, а це дає нагоду на формулювання узагальнюючих суджень, оскільки майже поголовно ці процеси виявляються програними. Це стосується і процесів "історичних", таких напр., як справи колишніх в'язнів концтабору Явожно, так і процесів сучасних, напр. у справах побудови пам'ятників воїнам УПА, або процесів явно сфабрикованих, як суд над паном Лехом.

Найгостріше різницю у ставленні судів до польської більшості і української меншини показали десятку програних справ бувшими в'язнями концтабору Явожно. Основним аргументом проти українців було невикористання ними нагоди, яку створив короткотривалий декрет з шістдесятих років, який дозволяв громадянам скласти скаргу на працівників державних органів. Цей декрет був явно пропагандивний і діяв в час повного розгулу органів державної безпеки, тому не мав ніякого відгуку навіть серед поляків. І це самозрозуміло для судів у справах, які закладають поляки, тому в їхніх процесах нормою є виграшні справи, натомість відносно українців

застосовано діаметрально відмінну інтерпретацію відносного закону, результатом чого є поголовно програні судові процеси. Спроба зацікавити справою речника громадянських прав закінчилася невдачею, оскільки справа виявилася для нього малозначним.

Останнім часом уряд вийшов з власною пропозицією у справі компенсування втрат колишнім в'язням польського концентраційного табору в Явожні. Через факт, що закон про комбатантів і переслідуваних сформульовано таким чином, що підпадають під нього, напр. бойовики "істребітельних батальйонів" НКВД, але не охоплює він українських жертв тоталітаризмів, уряд запропонував їм компенсацію у формі плати за трудові, відпрацьовані в таборі. Ця пропозиція скандальна і до краю обурлива.

Тривогу викликає також брак закону про національні меншини, робота над яким ведеться вже 5-6 років, але через брак політичної волі є малі шанси на схвалення його найближчим часом. Цей приклад добре засвідчує, спостерігану також деінде, тактику польської сторони, яка дуже швидко і з фанфарами приймає різні закони, які не мають ексекутивної сили, натомість тратить ентузіазм там, де закон вимагав би виконавчих актів.

Підсумовуючи можна сказати, що деклароване на верхах польсько-українське зближення не перекладається прямо на покращення становища української меншини у Польщі. Найбільше тривожить той факт, що навіть там, де можна спостерігати позитивні явища, вони не закріплені законом, або установою, які стояли б на їх стороні, незалежно від політичних змін і пристрастей. Найчастіше провідну роль відіграє добра (або зла) воля десидентів, через що уся конструкція становища української меншини у Польщі спирається на хитких і непевних основах. Веде це прямо до таких ситуацій, як описана вище справа дивізії Галичина, коли з дня на день антиукраїнські ресентименти можуть вибухнути з повною силою. Явище тривожне тим більше, що стосується воно меншини, яка й без того постійно займає останні місця в польському рейтингу суспільних симпатій.

Мирослав Іваник

(Бюлетень СКУ, весна 2001 р.)

ДОРОГА В НІКУДИ

СПРОБА СТВОРИТИ НОВИЙ НАРОД ЗАЗНАЛА ФІЯСКО

10 років тому в Ужгороді створили Товариство карпатських русинів. Організоване на протипагу Народному рухові України, миттєво зареєстроване комуністичною владою, воно одразу ж розпочало боротьбу зі свідомим українством. Товариство так і не взялося за декларовані у статуті культурницькі цілі. Натомість відразу перейшло до агресивного політиканства. Результати даються взнаки й дотепер...

ПО ЧОМУ ОПІУМ ДЛЯ НАРОДУ?

Почалося все з завідувача катедри українських студій Торонтського університету Пола Магочі. Нащадок вихідців із Закарпаття, напівугорець, він належав до тієї найстаршої частини закарпатської еміграції, яка в Північній Америці трималася відокремлено від решти української діаспори. Плекаючи свою стародавню назву “русин”, вона по суті зберегла лише одну інституцію — Церкву, яка ще утримувала нащадків цієї хвилі від повного розчинення в американському морі. В іншому вони цілком американізовані, і навіть у храмах нині панує англійська.

У 79-му Пол Магочі видав працю “Формування національної свідомості: Підкарпатська Русь (1848-1948)”, яка стала Біблією для творців русинізму. Книжка виявилась цікавою. Теоретично з будь-якої етнографічної групи за сприятливих обставин можна утворити народ, так само як з діалекту — літературну мову. Тому й працю Магочі сприйняли як теоретичну концепцію, яка за часів Радянського Союзу не мала жодних перспектив.

Проте все змінилось у часи пізньої перебудови. Коли Союз затріщав у швах, в Москві вдалися до перевіреної формули: розділай і владарюй. Військові конфлікти пов’язали республіки по руках і ногах. Для України таку роль мав відіграти Крим і Закарпаття. Розумні дядьки в погонах згадали про канадського професора та його теоретизування.

Оскільки незалежницькі настрої в Україні зростали, Москва в темпі почала формувати “Абхазію” на західному кордоні України. Орган Закарпатського обкому КПУ “Закарпатська правда” розпочала полеміку про русинство

як окрему національність. Десятки статей на цю тему спантеличували людей. Адже доти поважні партійні історики Ужгорода десятиліттями розвінчували “антинаукові” доктрини. Один із провідних журналістів газети, нині вже покійний Михайло Бабидорич, у приватній розмові зізнався, що як тільки перший секретар обкому повертався з Москви, тема русинства переживала новий сплеск.

У 90-му виникло Товариство карпатських русинів. За словами очевидців, на ініціативних зборах неприємно вражала кількість відставних кадебістів. Хоча обком тоді жахався будь-якої формальної організації, як чорт кадила. Пол Магочі приїхав до Ужгорода і був вражений прийомом. Відчуття “вождя” нації, напевно, надовго запам’яталося.

Через кілька років чеська газета “Руде право” видрукувала список усіх людей, що співпрацювали з комуністичними спецслужбами. Серед них виявився і канадський професор. Про цей факт з трибуни Верховної Ради говорив і В’ячеслав Чорновіл. Згодом ужгородська газета “РІО” надрукувала повідомлення, що Пол Магочі подає в суд на лідера Народного руху. Але своїх погроз він так і не дотримав. Ужгородські газети пригадали і візити канадця на терени радянського Закарпаття, коли українським вченим діаспори про відвідини України годі було й мріяти. Після проголошення незалежності в Києві, Закарпатська обласна рада через кілька тижнів взялася впроваджувати автономію, яку пізніше перейменували на “спеціальну самоврядну зону”. Лише тиск громадськості та голодування групи депутатів облради під владними стінами врятували Україну від другого Криму. Нещодавно соціологічні дослід-

дження показали, що проблема автономії хвилює лише кілька відсотків закарпатців.

Абсолютна більшість закарпатців усвідомлює себе українцями. Інакше вважають лише кілька відсотків опитуваних. Справді, важко бути українцем, якщо ти вдома розмовляєш по-угорськи чи формувався як особистість у стінах російської гімназії.

Директор Інституту української мови закарпатець Василь Німчук, залюблений до нестями в закарпатські говірки, якось заради цікавості відвідав зібрання Товариства карпатських русинів. І був вражений тим, що там майже ніхто не вміє говорити діалектом. А деякі організатори товариства, “тверді русини”, емігрували хто в Угорщину, а хто в Ізраїль.

Причин до сьогоднішнього існування Товариства карпатських русинів кілька. По-перше, діяльність УПЦ Московського патріархату, яка на Закарпатті є найсильнішою серед конфесій. Саме священник цієї церкви Дмитро Сидор та його газета “Християнська родина” стали рупором русинізму.

Є думка, що в русинстві зацікавлена й місцева влада, оскільки це дає їй додатковий козир в діалозі з Києвом. Приклад Криму свідчить, як можна легко вирішувати свої господарські проблеми, маючи в резерві жупел сепаратизму. Подейкують що така ситуація вигідна навіть СБУ: якщо є небезпека — потрібні й спецслужби.

Окрім Москви, підтримувати русинство можуть Будапешт, Братислава та Прага — чи то з історичних сентиментів, чи то, щоб полегшити асиміляцію українських меншин. Інформаційна та фінансова підтримка з-за кордону і є тим живильним вогнем, що не дає вкінці згаснути жевріючому багаттю русинства на Закарпатті.

Третім фактором, який грає на русинство, є особистий. Адже це прекрасна можливість виділитися, протиставити себе загалові. В умовах демократії це не потребує великої мужності. А хто б знав про якогось священника, біохіміка чи поета, якби не постійна полеміка у

пресі довкола їхніх постатей? Адже маємо на Закарпатті сотні вчених, тисячі панотців, десятки письменників, але найвідоміші саме ті, хто носить з прапором русинства.

Десятки років тупцювання на місці показали безперспективність русинства на Закарпатті. Нового народу створити не вдалося. Єдина “русинська” газета виходить кількатисячним накладом двічі в місяць і має списання в кіосках до 90%. Від Руху відхрестилися всі провідні партії на Закарпатті. Залишилась підтримка комуністів, але їхній рейтинг дуже низький. Нова місцева влада на відміну від попередньої, не проявляє сентиментів до творення нового окремого народу, а навпаки, переповнена українською патріотичною риторикою.

Єдина надія — Церква Московського патріархату. Дійшло до того, що в закарпатських селах вже навіть овець

ділять на “православних” і “греко-католицьких”. І кожна церковна громада пасе худобу тільки свого “віросповідання”.

ПРЯШІВЩИНА — МОГИЛА НА ГРОБІ РУСИНІВ?

Найдалі експерименти Пола Магочі зайшли у Словаччині, де влада швидко зорієнтувалася, яку це їй може принести користь. Після виникнення Товариства карпатських русинів в Ужгороді на Пряшівщині створили “Русинську оброду”. Тоді ж, під час перепису населення, користуючись тим, що серед місцевих українців досі затрималася історична самоназва “руснаки”, виділили в анкеті дві окремі графи національностей — “українців” та “русин”.

Це привело до повного абсурду, коли півсела могло записатися українцями, а друга половина — русинами, хоча одних від інших не відрізняє: спільна мова, церква, звичаї і навіть спільні родини.

Результатом боротьби між затятими “українцями” та запеклими “русинами” стало те, що більшість населення записалося... словами. Перепис показав мізерні цифри: до українців зголосилося понад 13 тисяч осіб, до русинів — 17 тисяч. Із 250-ти сіл, де колись абсолютну

Русин і українець — це є одне й те ж саме. Як розвиватиметься ситуація далі, залежатиме від України.

більшість становили українці, тепер тільки у 21-му русини й українці склали більше половини!

Статистика переписів показує, що кожні 10 років українців (русинів) меншіє на 10 тисяч. Академік Микола Мушинка, вчений зі світовим іменем і “патріарх” місцевого українства, твердить, що через 20 років не буде дискусії — українці це чи русини. Бо не буде ні тих, ані тих. Усі стануть словаками.

Асиміляцію легко простежити на прикладі села Курів, де народився сам Мушинка. За 70 років кількість українсько-руського населення зменшилась тут з 400 чоловік до 70-ти. А словаків — зросла втричі. Хоча жоден словак у це маленьке гірське село на польському прикордонні не переїхав.

Молодь говорить словацькою з дітьми вже не тільки в містах, але і в селах. Греко-католицька Церква перевела Богослужіння на словацьку мову. Православна Церква ще дотримується церковно-слов'янської, але теж дрейфує в бік денаціоналізації. Біля церкви у Свиднику, де похований закарпатський будитель Олександр Павлович, на дощі оголошень не знайдете жодного слова кирилицею. Ось вам і русинська оброда, себто відродження!

Уже минуло 5 літ, як кодифікували “русинську” літературну мову. За даними Державного педагогічного інституту в Пряшеві, нині її по всій Словаччині вивчає вже 69 учнів! Американський професор Роберт Ротштейн попереджував, що, крім кодифікації, мусить бути ще й бажання широких кіл населення користуватися новою літературною мовою на практиці. Інакше вона стане мертвонародженою. Але яке там бажання, коли невдовзі не буде й самого населення.

Кодифікатори так і не змогли прийняти спільного варіанту нової мови, бо різниця між пряшівськими й закарпатськими діалектами вже більша, ніж закарпатськими й галицькими. А що тоді вже казати про говірку югославських русинів! Не дивно, що русинська еліта вирішила творити аж 5 літературних мов одночасно: для кожної країни проживання — іншу. Себто, кілька тисяч угорських русинів матимуть свій варіант, кільканадцять тисяч словацьких — свій, югославський — свій...

“ВАТРА” У ЖДИНІ

Завітайте до нас в Лемківщину.
Завітайте на “Ватру” у Ждиню.
Завітайте у рідну хатину.
Завітайте хоча б на хвилину.

Там вас радо й привітно зустрінуть.
Щирим серцем й душею прилянуть.
Це ж є ваша й моя Батьківщина.
Це ж є наша єдина родина.

Там до вас усміхнуться смерічки.
Подарують вам радість потічки..
Чарівні лемківчанки-горянки
Час зупинять для вас на світанку.

“Ватра” в Ждині горить і палає.
“Ватра” в Ждині усіх нас чекає.
“Ватра” в Ждині лікує нам душі.
“Ватра” в Ждині це — хліб наш насущний.

А. Ядловський

Теорія Пола Магочі, що можна витворити новий слов'янський народ, обернулася для українського населення Пряшівщини катастрофою — експеримент ще сильніше пришвидшив неминучу асиміляцію. “Словаки хочуть нас подробити, аби легше проковтнути”, — на хлопський розум висловив своє переконання сільський газда. А учитель зі Свидника, “твердий русин”, який часто буває в Ужгороді, зізнався: “Я й сам не знаю: хто я такий? Русин, українець, чи русин-українець? Православний чи греко-католик?”

Найбільший авторитет руської літератури Югославії 90-річний Михайло Ковач цього року в Ужгороді заявив, що без України югославським русинам загрожує повна асиміляція: “Русин і українець — це є одне й те ж саме. Як розвиватиметься ситуація далі, залежатиме від України. Нам потрібна її підтримка”.

Не хотілося, щоб на наших очах збулося пророцтво Олександра Павловича, написане ним сто років тому: “Бескиди, могила на гробі русинів”.

Русин — давня назва українців, походить від назви Русь. Русинами вважали себе Богдан Хмельницький, Іван Франко, Ольга Кобилянська, Василь Стефаник, Августин Волошин. Врешті, до 1939 року поляки називали русинами українців Галичини, а чехи — українців Закарпаття.

“Наше Слово” № 14 (2279), 2001.04.08

“МАЛИ ВІДВАГУ ПОВЕРНУТИСЬ У БЕСКИДИ”...

Власне, на перекір усім пеклам всеж таки чимало повернулось на свою Рідну Землю — Лемківщину, Холмщину, Підляшшя. Справді, треба було мати відвагу, велику любов і тугу за батьківщиною, адже не було легко, бо акція “Вісла” досі має формально правову чинність, а майно давно вже віддане чи продане новим господарям.

А як зустрічали нові колоністи і влада тих, що поверталися? Оповідають ті, які повернулись на Лемківщину.

Василь Токарчик пройшов три роки Сибіру, табір в Явожні і виселення на Мазури, в Ольштинське. З дружиною Анною повернувся (Анна з під Ярослава) 1958 року до рідної Затворниці, по якій не лишилось і сліду. Стояв і не міг порушитись, наче скаменів. Кругом здичавілі сади і рештки попалених хат. Хто знає, може стоячи пригадав свого млина і п'ятдесят моргів поля, яке колись було його?.. Якийсь час стояла ще церква, але і її спалили. Збереглись могилки і могила його батька, на якій хтось тричі нищив пам'ятник, а Василь все поправляв і молився... Нові осадники з центральної Польщі називали їх бандитами, вночі підходили під хату і кричали: “Нех згіне Україна! Нех згіне хамські руди!” Вибивали шиби у вікнах, раз вкинули в хату запалену нафтову лампу; грозили, що замордують. “Зі страху не могли ми навіть плакати”, — говорить Анна. Але Василь вдаривши кулаком по столі і сказав: “Витримаємо!” І витримали, виховали дітей. Десь на початку 90-их років скінчилися сусідські чвари. Сьогодні вже

ніхто не говорить Анні (Василь помер у 1996 р.): “Ти україно, преч stond!”

Василь Мاستила повернувся подекуди з мусу, бо не с хотів нести портрета Сталіна на першотравневій маніфестації у Щецінку. Але влада не дозволила йому побудуватись у рідному Кривому, тому осів у Хмелю. А в Кривому земля була благословенна, втрачений рай над Сяном! Коли у 1947 р. стало відомо, що будуть виселяти, Василь якийсь час ховався в кривці, яку сам зробив, та в церковному куполі. Військо оточило село, дало три години на сп

кування, і село... спалили. Кінець Кривому... В. Мاستила без суду просидів в Явожні дев'ять місяців, там катували, принижували. По поверненні на Рідні Землі боявся піти до корчми, бо сусіди знущалися; навіть собаки не давали спокою. На автобусних зупинках називали бандерівцем. “Жодні скарги до влади не помагали. Влада не довіряла українцям, боялась, що ці, які повернулись, потягнуть за собою інших і витиснуть звідси поляків”, — оповідає Василь. Каже, що має жаль до польського уряду за заслання до Явожна в каміньоломи, за що не дали жодного відшкодування.

В. Бишовецький з Явірця, що біля Тисни, каже, що не сподівався побачити своїх гір після акції “Вісла”, але по десятих роках повернувся з-під Кошаліна. Оселився в Смереку, бо в Явірці не можна було оселюватись. Коли оженився з Галиною, то загосподарувались в Хмелю.

— “Було тяжко, нові осадники докучали, хотіли розбити невелику українську гро-

“Кутя” на засланні. Зелена Гора, січень 2001 р.

ДУХ ЛЕМКА НЕПОКОРНИЙ!

Ти не багата в чорнозем
Земле моя підгірська — бідна!
Але ж люблю я Тебе вірно,
Найкращих літ Колиско рідна!

Бо Ти багата на води джерельні,
В чисте повітря, соковите...
Пташиним співом, сосновим шепотом
Все моє серце оповите...

Тому із чужини до Тебе
Душа моя завжди літає,
На гори й на Сян срібнолентий
З тугою вона споглядає...

Де ж люд, що палко так кохав
Тебе піскаву, небагату?..
Що хижу б свою не зміняв
На царську розкішну палату?!

Тут відданість гарячу й вірність
З корінням вирвать забажав
Жорстокий ворог, але сили
Таке зробити він не мав.

Він вирвав люд той, що кохав
Тебе так пристрасно, всеціло
Й розкинув по світах — дарма!
Бо вирвав він лиш слабе тіло!

ДУХ дужий залишився там,
В просторі кружить вільний —
Чекає на відплати час —
Дух Лемка непокорний!

Мінеаполіс, США, 1961

маду, принижити нам”, — каже Бушовецький.
“Був час, що хотів втікати в Україну”.

“Змінилося з роками; перелом настав,
коли Україна стала незалежною державою, вже
ніхто не вибиває нам вікон і не співає вражих
пісень, але приятелями ми не є”, — говорить
Гражина К., яку вивезли 1947 року, коли її було
вісім років і яка повернулась 1957 р.

А тимчасом влада розпродас нашу зем-
лю з лісами, цвинтарями і церквами. (1949 року
ПНР удержавила, прийняла на власність, все
майно по виселених в акції “Вісла”). Так стало-
ся, між іншим, в Чертежнім, де кількадесят
гектарів землі купив господар з сусіднього села
разом з цвинтарем, як рілничі поля, а також в
Кривій і Білічній. Посол ПСЛ Станіслав Пасонь
купив кількосот гектарів землі з цвинтарем і
церквою. Кажуть, що не знали, що там є куль-
тові споруди, а справді все є записане на ката-
стральних картах. Майже на кожному цвинтарі є

якійсь залишки — гроби, хрести, пам’ятники
тощо.

Сильвестер Мадзелян у 1991 році склав
внесок у Устю Горлицькому на купівлю своєї ж
батьківщини, — відповіді не отримав. Його
донька Анна у липні 1994 року зробила огорожу
цвинтаря в Чертежнім, а в осені влада продала
його іншому купцеві.

На інтервенцію Об’єднання Лемків
влада у деяких гмінах обіцяла стримати продаж
землі “на давній Лемківщині” до часу, як спіль-
на комісія ствердить фактичний стан, а зокрема,
де знаходяться культові об’єкти.

А чи непростіше було б повернути май-
но законним власникам, тим більше, що сама
акція “Вісла” була незаконною в світлі поль-
ського права, яке тоді мало чинність? А може
ми самі мало настирливо домагаємося свого?

Степан Семенюк

СЛАВНА РОДИНА СТАРУХІВ

Старухи — один із давніх українських родів, який походить із мальовничої гірської Лемківщини. Цей рід виплекав для України політичних діячів, добрих господарів, лікарів, священників, мистців, змагунів...

Мій дід, Михайло Старух, одним з перших українських селян був обраний послом 1848 року до Віденського парламенту Австрійської імперії, до якої входили західньо-українські землі. Саме цей парламент ухвалив того ж 1848 року доленосний закон про скасування кріпосного права у всій імперії Габсбургів. І це було на 13 років раніше від скасування панщини у Російській імперії, куди входили східньоукраїнські землі.

Політичну справу боротьби українців за права в Австро-Угорській імперії продовжили його два наймолодші сини — Антін й Тимотей. Стрий Антін, котрий залишився на батьківському господарстві у селі Бережниця Вишня коло Ліського повіту, тричі був обраний послом до Галицького Союму у Львові на початку ХХ сторіччя. А батько — Тимотей Старух після закінчення військової служби у цісарській гвардії в Відні повернувся додому й сказав, що не буде господарювати, а піде на працю. Згодом залишив рідний дім й осів на Тернопільщині. Спочатку він оселився у Слободі Золотій, де й народилися Микола, Іванна, я, Софія, Богдан, Ярослав (Тарас народився у Бережанах). 1912 року ми переїхали до свого щойно придбаного дому у Бережанах.

Від повіту Бережан тато двічі — у 1907 і 1913 роках — обирався послом до Віденського парламенту, кілька разів до Галицького Союму. 14 лютого 1914 року, він, як посол, поставив на обговорення у Віденському парламенті питання про надання Галичині статусу автономії у складі

Австро-Угорської імперії. Не судилося! Цей законопроект передусім був несприйнятий українськими послами і головою українських послів — Костем Левицьким.

За часів Української Революції батько був посадником Бережан. Був делегатом до Національної Ради Західньо-Української Народної Республіки на Трудовий Конгрес у Києві. Спільно з Миколою Міхновським їздив по всіх землях Української Народної Республіки створювати українське військо. А на Військовому з'їзді у Києві 18 травня 1917 року, на пропозицію головуючого Миколи Міхновського був обраний почесним членом Президії з'їзду. Зайнявши місце у Президії між Михайлом Грушевським та Симоном Петлюрою, тато прислухався до промовців. Коли слово взяв Володимир Винниченко і став говорити, що від Москви треба просити автономії, цій винниченковій думці зал відразу бурхливо й

Пам'ятник Ярослава Старуха — керівника ОУН-УПА в Закерзонні, у селі Золота Слобода, Козівського району

шумно запротестував, тупаючи чобітьми до підлоги й, вигукуючи: "Ганьба!" До тата звернувся Симон Петлюра й сказав: "Доки буде то неподобство?! Візьміть Ви слово". Взяв слово і мав палку промову на захист самостійної України, різко критикуючи автономію у складі Російської імперії, за що заслужив у Володимира Винниченка люті слова й навіть погрози.

Українська Революція 1917-1921 років так й не змогла закріпити незалежності Батьківщини. На кожного з її учасників чекав свій хрест. Тата поляки заарештували в Орині на

Кам'янець-Подільщині і відвезли до львівських Бригідок. Батька помістили до келії з хворим на туберкульозу професором зі Стрия. Сидячи з ним цілий рік, тато заразився туберкульозом, під час суду дістав сильний вибух крові. У тюрмі його зовсім не лікували. Тоді, на особисте прохання митрополита Андрея Шептицького й письмову за поруку до найвищої польської влади, 5 січня 1921 року тата звільнено у надзвичайно важкому стані. Незабаром, 21 квітня 1923 року, він помер.

Родині, нашій матері й сімом дітям, було дуже важко, бо залишились без будь-яких засобів на існування, а всі діти вчилися. Вижили! Найбільше, мабуть, натерпівся Славцьо. Він ще з малих років потрапляв до польської в'язниці. Під час "пацифікації" був забраний до с. Кривого й там, у новозбудованій читальні, так був побитий, що не міг рухатись. У 1934 році його забрали до щойно утвореного концентраційного табору у Березі Картузькій. Там Ярославові припало чи не найбільше від поліцейських садистів. Але дух його був твердим. Своєю гордою поставою він підтримував інших. Як незламний борець за волю України, Ярослав Старух часто потрапляв до в'язниць окупантів. Та надлюдських тортур він зазнав у гестапівських катівнях, де кат, Вілліам Вірзінг, прихований енкаведист, зробив з нього "купу людського лахміття, що з нього прозирали шматки синього людського м'яса". Його доля — це терня і муки. Проте Славцьо своєю життєдіяльністю намагався нести добро оточуючим. Так, у селі Бишки Головнокомандувач українського збройного підпілля генерал-хорунжий Роман Шухевич-"Тарас Чупринка" призначив Ярослава Старуха-"Стяга" Головою Проводу ОУН Закерзонського Краю — українських споконвічних земель, які за волею злочинця Сталіна були віддані Польщі, яка чинила терор, спалювала цілі українські родини, знищувала геть усе українське. Там було страшне пекло. Ярослав усе віддав, навіть життя, у цій священній націозахистній борні.

Не обминув Березо-Картузької катівні з перших днів її постанови ще один мій рідний брат

— Богдан. Карався два роки, але вистояв, не підкорився ворогам.

Частина Старухів залишилась на рідних українських землях, їх чекали переслідування й тюрми. Усіх Старухів з Бережниць Вижньої виселено під час злочинної акції "Вісла" на німецькі етнічні землі у Польщі, а деякі — дістались у вільний світ.

Моя однойменниця, донька іншого Тимотея, онука Дмитра — Ольга Старух (у шлюбі Янків), нині є одна з найбільших Берегинь пам'яті про родину Старухів у далеклму містечку Ланкейми. Її рідний брат Антон Старух сьогодні не тільки зберігач родинного прізвища — він народний український дипломат у відносинах українців, німців й поляків.

Син Ольги — Тарас Янків висвячений ченцем отцем Теодозієм Чину Святого Василя Великого, заслужив собі честь мати спільну відправу зі Святійшим Апостолом Іоанном Павлом II Папою Римським у Ватикані. Він тепер продовжує свою ревну працю на благо Української Церкви. Відбудова у Креховні монастиря — справа його рук.

Син Михайла й онук Антона — Роман Старух один з перших утитулованих спортсменів СРСР з боксу з галицьких земель. Нині — він, хоч і пенсійного віку, є першокласним львівським лікарем, котрий не одному хворому дав надію і не одного повернув до життя.

Теофіль Старух, син о. Миколи й онук посла Тимотея, знаний директент українського хору в Америці, багаторічний політичний оглядач радіостанції "Голос Америки". Він один з перших через радіоетер розповів світові правду про те, що діється в Україні під советською займанщиною.

Родина Старухів зробила великий вклад у боротьбу за волю України. Вірю, що настане час, коли наша держава буде такою, яку омріяли у нелегкій боротьбі учасники національно-визвольних змагань.

Ольга Старух,
м. Тернопіль

МИ БОРОЛИСЬ ЗА ЛЕМКІВЩИНУ

Село Полави гніздиться біля підніжжя Карпат. Чудове воно будь-якої пори і завжди чарує зір людини. Але не звідали лемки такого щастя, яке дароване людині від Бога. Бо 1939 року почалася німецька окупація, а 1944 — ще страшніша — радянська. Ми зорганізувалися в селі у підпільну організацію, яку очолив Антін Хомик. Нас було шестеро: Дмитро Костяцький, Дмитро Хомик, Степан Гамерський, я і мій брат Степан Кінь. Завданням нашої організації було стежити за розташуванням німецьких і советських військ, підтримувати зв'язок з іншими підпільними групами, збирати зброю, патрони, підготовлювати криївки, робити запаси продуктів. Ризикувати доводилося постійно, адже скрізь були енкаведисти, на кожному кроці пантрувала польська поліція.

На початку 1946 року молодь нашого села влилася в ряди УПА, зокрема в сотню Хріна. Час був важкий. Совети і поляки нападали на наші села, грабували, палили, знущалися над людьми. При найменшому опорі — розстрілювали на місці. Це була жахлива трагедія для лемків. Щоб врятувати дітей і старших від лютих морозів, люди на згарищах викопували землянки, палили вогнища. Єдина надія була на упівців. Серед тих, хто став на боротьбу з окупантами з с. Полави, були: М. Пестрак, І. Хомик, М. Гамерський, В. Тхір, С. Гамерський, А. Тхір, Д. Котис, І. Погребецький. Із них залишилася в живих тільки третина, але і їх доля не пощадила — хто потрапив у табори, хто змушений був навіки покинути рідний край.

1946 року лемків почали масово виселяти з батьківського краю. Це була велика трагедія. Всі села охопив вогонь. Люди брали з собою в далеку дорогу тільки те, що можна було взяти на плечі, бо часто коней не вистачало, фір не було.

Осиротіла земля Лемківщини. Серце рвалося на шматки, коли ми проходили через згарища і руїни. У березні випали глибокі сніги, стояли тріскучі морози. Упівці терпіли великі

муки. Не полегшало їм коли почали сніги танути. Постійно намокало взуття і доводилося декілька разів на день викручувати онучі. Найчастіше заночовували в лісах, де вогнище розводили тільки скритно, щоб менше було диму і вогню. Спали на копицях гілок із зброєю в руках. Тільки у сні примарювалася рідна домівка і тепла піч.

Коли зазеленіли дерева і заспівали пташки, розгодилося їм на душі. Але дошкучав голод. Печена бараболя була найкращою лакоминкою, але мали ми її так рідко.

Спокою наша сотня не знала: або нас атакували, або ми нападали. В сотні Хріна налічувалося 100-110 бійців, із них п'ятеро дівчат, які займалися в основному розвідкою, хоч часто брали участь в бойових діях. Сотня ділилася на рої, що складалися із 10-12 бійців.

Одного разу нас повідомили, що на польсько-чеський кордон прибула військова частина, на озброєнні якої є дві гармати, кілька мінометів, вози з харчами і радіостанція. Наші зверхники розробили план її роззброєння, який успішно було виконано. Без найменших втрат ми здобули цінні військові трофеї і харчі. Пригадується такий епізод: із хижі вибігла жінка з криком, що в її stodолі висить чорт. Ми пішли подивитися і побачили завішеного на шнурку російського капітана. Щоб не здаватися у полон, він наклав на себе руки.

Перше моє бойове хрещення відбулося дещо пізніше. Якось випала черга їти в розвідку. Наша розвідкова група налічувала п'ять чоловік: кулеметник, два автоматники і два бійці, озброєні гвинтівками. Ішли ми в село Команча. Дорога вела через ліс, темінь стояла неймовірна. Ми трималися один за одного, щоб не загубитися і не збитися з дороги. Відтак довелося перейти у брід річку. Добре змерзли, але в селі нас пригостили і відігріли. Коли ж на світанку поверталися назад, несподівано натрапили на польське військо. Нас стали переслідувати. Ми добігли до лісу і стали відстрілюватись. Один

наш автоматник був смертельно поранений і став благати, щоб його не залишали ворогам на поталу, а дострелили. Я не знайшов у собі мужності виконати цю останню волю бойового побратима. Інший взяв у нього автомат і обірвав його муки.

Втікаючи, ми опинилися на великому обриві, що стримів над річкою. Далі дороги не було. Вирішили не здаватись живими, але пустити собі кулю в серце. Але несподівано хтось помітив вузьеньку стежечку, що вела на кладку. Ми побігли тою стежиною і вибігли на кладку. Коли були на середині, побачили на протилежному боці трьох польських вояків. Вони робили нам знаки руками швидше тікати. Ми не вірили своїм очам і думали, що це засідка. Однак виходу не було: тримаючи наготові зброю, побігли вперед. Нас справді пропустили і ми швидко зникли в чагарниках. Позаду чулася сварка і клятва тих, що наздоганяли, але переслідувати нас уже було неможливо.

Друге хрещення було для мене значно жахливіше. Нам донесли, що в одному селі поблизу Душатина знаходиться польська бойова частина кількістю понад 500 чоловік, які знущаються над мирним населенням, грабують і вбивають людей. Необхідно було вирушити на допомогу. Нашої сотні було не достатньо, тому на допомогу повинна була прибути ще одна сотня. Але трапилося непередбачене.

Зв'язок був перерваний і ми опинилися без допомоги. Окрім того на допомогу полякам прибуло ще 10000 вояків і нас оточили з усіх сторін. Ми почувалися наче у мішку. З настанням сутінок нас почали атакувати. Залишилося одне — прорвати кільце. Під горою поблизу с. Прилуки зав'язався бій. Ми боролися не на життя, а на смерть — прорвали вороже оточення. Однак поляки продовжували обстрілювати нас

з двох сторін. Досвідчений ройовий вихопив в одного з повстанців кулемет і став косити ворогів. Страшно було дивитися як відірвані голови котилися з гори в долину. Бій тривав довго. На протязі двох кілометрів нас продовжували атакувати. За селом над нами зарокотали ворожі літаки. Але до лісу було рукою подати і ми швидко опинилися в безпечному місці. Згодом ми почули, як до Прилук наблизились бронетранспортери і танки. Але увійти в ліс вони не наважились.

З пізнішої розповіді людей ми довідалися, що поляки півдня згодом звозили побитих вояків. З нашої сторони загинули тільки чотири повстанці. Ми самі в це диво не могли повірити. Ми боролися за волю України і Господь допомагав нам.

Ввечері із Прилук ми вирушили на друге село. Згодом із сотні Хріна вісім чоловік відправили на санітарні курси. Потрапив у це число і я. Навчалися ми 25 днів у Душатині. Після закінчення курсів здали іспити і повернулись у свої сотні. По дорозі я довідався, що сотня Хріна потерпіла поразку, нікого із своїх хлопців не вдавалося знайти. Випало мені іти через рідне село Полави. Людей у ньому вже не було. Село зяло пусткою. Я з боєм почав думати про своїх старих батьків, у яких нікого крім мене не залишилося. Серце розривалося з туги. Після довгих роздумів я вирішив їхати за батьками на Україну.

Чимало людей знали, що я воював за Україну, однак протягом півстоліття радянської неволі ніхто не заявив на мене у КГБ. Лемки — люди непродажні, вміють зберігати таємницю, вміють дорожити честю і совістю. За це їм низький уклін.

*с. Старий Збарж,
Тернопільська обл.*

“В РЯДАХ УПА”

Том II

Збірка споминів колишніх вояків УПА з теренів Лемківщини і Перемищини.

Придбайте цю книжку для себе і своїх рідних. Ціна: 25 дол. плюс 3 дол. з пересилкою.

Замовлення шліть на адресу: **ODLWU, Inc.**

P.O.Box 7, Clifton, NJ 07011

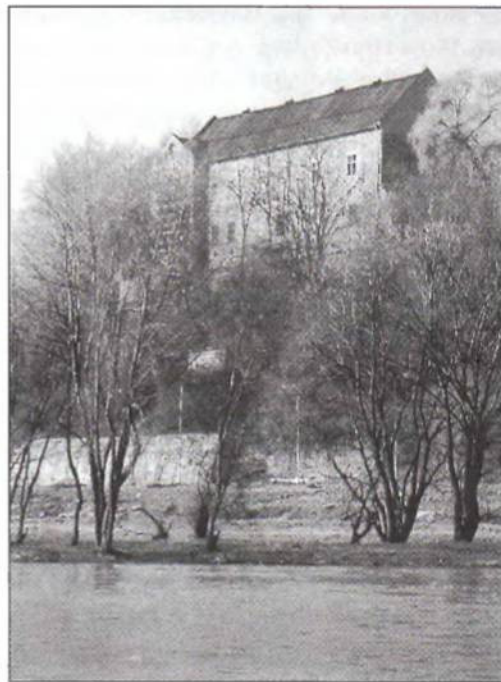
Чеки просимо виписувати на ODLWU

МУЗЕЙ “ЛЕМКІВЩИНА” У СЯНОЦІ

Однією з вулиць міста Сянока повільно крокували два чоловіки — адвокат Василь Блавацький і професор та мистець Лев Гец. Розмова між ними йшла над проєктом заснування музею лемківської культури в Сяноці. Із великим запалом для започаткування організування музею взявся Лев Гец. Він швидко підшукав кількох осіб і на першому їхньому зібранні 1930 року постановили у близькому майбутньому реалізувати плани праці. В короткому часі багато зібраних експонатів самим малярем, що їх приміщено в двох кімнатах греко-католицької плебанії-приходства церкви, поділено на десять відділів, для котрих заведено інвентарні книги. Працею музею зайнялися такі члени із групи 14 осіб: Лев Гец — голова, проф. Ірина Добрянська — секретар, о. Степан Венгринович — заступник голови, проф. Іван Флюнт — скарбник і д-р Франц Коковський. Тих четверо професійних людей зумів запалити своїм духом Л. Гец і створити прекрасний настрій для них до роботи, що тривала повних 15 років. Приклад чудесно зорганізованої праці в музею, що отримав промовисту назву “Лемківщина”, став поштовхом для створення другого музею — “Музею Землі Саноцкей” у 1934 році у приміщенні сяніцького старовинного замку, збудованого поблизу берега ріки Сян ще за княжих часів Київської Русі.

Музей “Лемківщина” налічував не багато членів, проте вони приносили багато чого на користь музею. На протязі трьох років їхньою працею збирання скарбів культури лемків заповнено кімнати парафіяльного дому прекрасними реліквіями старовинного характеру. Із бігом часу, під дбайливою опікою науковця і педагога Льва Геца, ця горстка людей виробилася на взірцевих працівників музею. Він бо ж розбудив серед свого населення велике зацікавлення і пошанування до власного культурно-матеріального багатства.

Не було села чи містечка на Лемківщині, з яких до музею не надходили б різнома-

Замок в Сяноці. В ньому знайшов приміщення музей “Лемківщина”. Сьогодні перейменований поляками на “Музей історичний”.

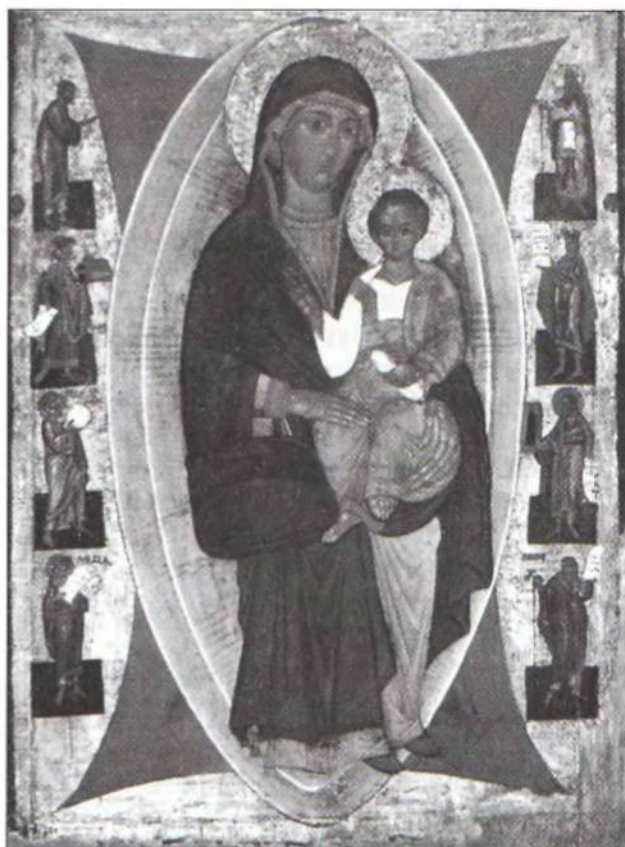
нітні речі, як ногавки, холошні, лейбики, кerpці, гуньки, чугані, фартухи, запаски, фацелики та знаряддя, як млинці, ступи, плуги, борони, шуфлі-віялки, вили, граблі, скринькові січкаpні, куделі, кросна, файки-люльки тощо.

Вся лемківська молодь і старші радо відвідували музей у свята, а навіть і в звичайні дні. Незаможність й освітня заostalість лемків не зупиняли їх перед зацікавленням музеєм. Вони, просто, відвідували його і гордились ним. Побіч інших українських освітніх та культурних установ на Лемківщині цей регіональний музей займав тоді перше місце. Він швидко став осередком культуpи та наукової праці. В залах плебанії відбувалися наукові з'їзди українських музейників Беражан, Перемишля, Рави Руської, Рогатина, Стрия, Самбора, Сокаля, Тернополя, Яворова та навіть центpальних музеїв Львова. На

цих з'їздах виринали нові пляни діяльності поодиноких музеїв, йшла мова про обмін думок та досвіду, як також давали змогу створювати позитивну атмосферу праці. Кожен присутній після цих конференцій був наповнений ясною метою музеїв і переконаний у тому, що музейництво тісно пов'язане з історією кожного окремого народу. Лише через музейні колекції можна показати наступним поколінням, як жили їхні предки і як відбувалися всякі зміни з бігом часу серед народу.

Музей “Лемківщина” своїми багатими фондами викликав велике зацікавлення також серед працівників науки. Тут вони мали змогу підготувати наукові праці про побут лемків, їхні традиції, звичаї та одяг, іконописне мистецтво, археологію, будівництво пердусім з дерева, архівні матеріали та про інші галузі матеріальної культури. Про кожну з цих галузей писала преса не тільки в рідному краю, але й за кордоном. Не буде зайвим додати, що докладні інформації про музей помістив 1937 року німецький журнал “Мінерва”, що виходив у Берліні. Слід згадати, що польський “Музей саноцької землі”, який находився у замку, на початку війни 1939 року знищено і розграблено. Щоправда, німці під час Генеральної Губернії, об'єднали ці два музеї в один і вважали його своєю власністю, але він залишився під тою самою управою, віддаючи його в руки директора Льва Геца. Він, разом з Іреною Добрянською, в дуже тяжких воєнних обставинах, у половині 1940 року, довів до можливого стану замковий будинок і влаштував у ньому справді добрий музей із лемківськими експонатами і залишками польського музею. Збільшений збірками з обох музеїв, новий музей став одним із кращих культурних установ на Лемківщині. До цих двоє працівників музею залучено учня Л. Геца Стефана Стефанського, і втрое вони вже без перерви працювали під німецькою окупацією.

До найцінніших експонатів Українського Музею “Лемківщина” в Сяноці треба зарахувати етнографічний відділ, де показано архітектуру лемківських церков і хат та їхнього внутрішнього устаткування, хліборобське приладдя, ткацькі та керамічні верстати, як також одяги

“Мати Божа”. Ікона з церкви св. Арх. Михаїла, село Фльоринка, перша пол. XVI ст.

лемків — жіночі й чоловічі, що вони їх вживали під час різних весільних, церковних, обжинкових звичаїв у всіх відмінностях. Музей був багатий рукописними книжками, медалями, вишивками, тканинами, писанками, архівними та церковними документами-метриками та іконами. Саме останні з колекції належать до дуже вартісних експонатів релігійного типу. На місяць травень 1940 року музей нараховував майже 200 ікон з XV-XVIII століть. Для прикладу наведу кілька з них: “Мати Божа Елевса” з с. Довге (Сяніччина); “Розп’яття” з с. Рихвальд, “Деїсус” з с. Бортне та “Архангел Святий Михаїл” з с. Ліщини (Горличчина); “Хустина Святої Вероніки” з с. Руська Яблониця та “Мати Божа Одигітрія” з с. Фльоринка (Грибівщина) та “Ісус Пантократор” з с. Новосілки (Буківщина).

У сховищах музею збереглася цінна колекція чаш: дерев’яних, скляних, олов’яних, срібних та золотих. Поруч тут зберігалось ба-

**М. Черешньовському
присвячую**

В куті переді мною — Матір Божа,
Рукою майстра різьблена чутливо.
Така струнка, і ніжна, і погожа,
Стоїть переді мною, — наче диво.

Без викреслених контурів обличчя,
Лиш смутком всесвіту похилено обвита...
І бачу в ній любов і смуток вічний,
Всіх скорбних матерів цілого світу...

Стоїть різьба — лиш кілька ніжних ліній
Рукою створених, але в душі відчутних.
Немов молитва із надій і тіней,
Мистця молитва, в дерево закута.

Зоя Когут

гато різноманітних різьблених із дерева хрестів, старих фелонів та інших церковних речей. На той сам час книгозбірня нараховувала точно 654 штук, із яких понад 50 було рукописних. Найцікавіші серед них були дві з огляду на лемківський кольорит мови, а саме: “Учительська Євангелія” з XVIII ст. із с. Радошиці та “Ірмолой” або “Ірмологіон” — нотна книга, яка містить важливі канонічні церковно-християнські співи із мініатюрними рисунками із с. Чистогорб. Відділ нумізматики нараховував біля 450 штук монет і медалей та біля 50 штук банкнотів. Було теж чимало срібних польських монет та цікава одна римська мідяна монета великого формату з часів цісаря Октавія знайдена в селі Радошиці, що поблизу Команчі.

Працівники музею організували виставки, які представляли чітку картину з життя і побуту лемків. Їхня праця була самовіддана, сповнена любові до традиції, історії й старовини. Їх тоді ніхто не оплачував, проте снагу до жвавої роботи їм давали мистецтво, фолклор і

давня культура українського народу. Збірки музею привертали увагу глядача, збуджували любов і замилювання до цього скромного закутка землі і його мешканців. Під час 15-літнього існування музею було досліджено понад 100 місцевостей а про його діяльність у пресі згадалось майже 90 разів. За цей час музей прибирав біля 8000 різноманітних коштовностей, які дали точний образ Лемківщини та її жителів.

З часом музей став поважною науковою установою, з якої користали наукові працівники Берліна, Ляйпцігу, Варшави, Львова, Праги та інших наукових осередків. Матеріяли музею використані в таких працях: “Іконостаси” (1939 р.) д-ра Ярослава Константиновича — дослідника церковного мистецтва та “Шкільництво на Лемківщині” проф. Івана Филипчака.

Про успішну працю музею свідчить те, що його працівники на власні кошти проводили консервацію експонатів, ремонти замку та влаштовували виставки своїх матеріалів поза стінами музею в Сяноці. У 1939 році така експозиція відбулася у Музею Т. Шевченка у Львові, яку польська влада скоро закрила відчуваючи в цьому факті прояв корисної політики для українських галичан. Для значних успіхів і досягнень музею спричинився д-р Франц Коковський — його популяризатор, суддя й адвокат та громадський діяч Сяніччини. Вияв теплоти серця у членів музею до рідної культури-культури лемків, як одного із карпатських українських племен, дав їм силу витримати п'ятнадцять років безперервної праці. Кінцем 1945 року музей “Лемківщина” з його усіма фондами перебрала польська влада. Щоб затерти сліди українськості цей же музей поляки перейменували на “Музей Історичний” і до сьогоднішнього дня знаходиться у тому ж самому замку в Сяноці а його виключно польське керівництво веде слабку працю над вивченням культури Лемківщини.

Цей короткий нарис нехай буде на добру згадку та довгу пам'ять про будівничих славного Музею “Лемківщина”.

Чи Ви вже вирівняли свою передплату за “Лемківщину”?
Якщо ні, зробіть це сьогодні! На наліпці з адресою зазначено, доки заплачена
Ваша передплата.

ВШАНУВАННЯ ПАМ'ЯТІ БОГДАНА ІГОРЯ АНТОНИЧА НА ЛЕМКІВЩИНІ

29 квітня ц. р. у Регіональному краєзнавчому музеї міста Горлиці у південній Польщі відбулося урочисте відкриття меморіальної кімнати, присвяченої найвизначнішому лемківському поетові ХХ століття Богданові Ігорові Антоничеві (1909-1939). Це перша кімната у Польщі, присвячена українському письменникові.

16 червня ц. р. в цій меморіальній кімнаті зібралися друзі і шанувальники поезії Б. І. Антонича з трьох країн — України, Польщі та Словаччини, щоб домовитися про форми дальшого дослідження та популяризації життя і творчості цього визначного поета.

Ініціатором зустрічі були Об'єднання лемків Польщі та Посольство України у Польщі. По суті, було це своєрідне свято, спрямоване на вшанування пам'яті лемківського поета. Воно розпочалося покладенням квітів біля пам'ятника Б. І. Антоничу в його рідному селі Новиці, Горлицького повіту.

Свято відкрив і гостей привітав в.о. голови Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань Олександр Маслей. Від імені Союзу русинів-українців Словаччини букет квітів поклав до пам'ятника заступник голови Союзу Мілан Бобак, а зі словами про поета виступив Микола Мушинка. Тут же відбувся короткий концерт, в якому вірші Антонича прочитали й пісні на його слова заспівали учні українських клас навколишніх польських шкіл. Лемківська співачка Юлія Дошна своїм ангельським голосом проспівала кілька лемківських пісень із краю Антонича, а Посол України в Польщі Дмитро Павличко розповів про велич Антонича і його місце в українській і світовій літературі.

Після концерту у місцевій Греко-Католицькій Церкві відбулася заупокійна панахида. У Православній церкві Святої Трійці у Горлицях відбулася архиєрейська Служба Божа за упокой душі Б. І. Антонича, що її відправив архієпископ Адам разом з шістьма священниками та церковним хором.

Головною точкою святкування були збори („круглий стіл”) в кімнаті Б. І. Антонича в Ре-

гіональному музеї у Горлицях, які відкрив його директор Лешек Бжозовський, а гостей представив Дмитро Павличко. Українську делегацію очолював завідуючий відділом культури обласної державної адміністрації у Львові Роман Лубківський. У своєму виступі він розповів про увагу, яку приділяють увіковіченню пам'яті Б. І. Антонича в Україні і зачитав постанову обласної державної адміністрації Львова про фінансову допомогу горлицькому музеєві для поширення кімнати Б. І. Антонича і збагачення її новими експонатами. Поет Ігор Калиниць зворушливими словами розповів, як львівські дисиденти в другій половині 60-их років на підставі пражського видання „Перстенів молодості” Б. І. Антонича (упорядник М. Неврлий) розшукували місця, пов'язані з лемківським поетом в Україні та Польщі. Василь Пилип'юк, художні фотографії якого становлять основу оформлення меморіальної кімнати, передав у бібліотеку музею шість своїх фотоальбомів та інші книжки. Зі словом-привітанням на зборах виступила і Валентина Соболев із Донецька.

Головну доповідь тут виголосив Посол України Дмитро Павличко. Разом з ним на зустріч прибув секретар Посольства України Василь Войнаровський та генеральний консул України в Кракові Олександр Медовников. Павло Стефанівський зачитав вірш, присвячений Б. І. Антоничеві.

Делегація русинів-українців Словаччини (М. Бобак, Л. Бабота та М. Мушинка) подарувала у музейну кімнату Б. І. Антонича добірку найновіших пражських українських видань, в тому числі й бібліофільське видання „Елегії про співучі двері” Б. І. Антонича з 1992 року.

Всі виступаючі погодилися з пропозицією Д. Павличка, щорічно влаштовувати в Горлицях семінари, присвячені життю і творчості Б. І. Антонича. Тут же було обрано комітет для організації таких семінарів до складу якого увійшли: за Польщу: Л. Боржозовський, о. П. Будко, С. Гладик, Т. Дзюбина, О. Мокляк, В. Мокрий, О. Назарук та о. Роман; за Україну: В. Война-

У САМБОРІ ВШАНУВАЛИ ЧЛЕНА ОУН-УПА, ВИДАТНОГО УКРАЇНСЬКОГО РІЗЬБАРЯ, СКУЛЬПТОРА МИХАЙЛА ЧЕРЕШНЬОВСЬКОГО

*Зліва: Звенислава Витаманюк-Черешньовська,
Михайло Шпак, Світлана Лупій.*

4 березня 2001 року в Самборі, Львівської області, в Україні, з ініціативи Самбірського Товариства "Лемківщина" відзначено 90-річчя від дня народження Михайла Черешньовського, що народився 5 березня 1911 р. у селі Стежниця, Ліського повіту, тепер Польща.

За час 10 років незалежності України виїхали сотні тисяч українців у різні країни в пошуках роботи. Не маючи впродовж століть своєї держави і українського уряду українці виїжджали.

У часи воєнних лихоліть, не маючи сили боронити наш край від будь-якого завойовника, українці змушені були рятуватися від тортур і смерті в інших державах. Така доля спіткала Михайла Черешньовського, його односельян та

ровський, М. Ільницький, І. Калинець, І. Красовський, І. Майчик; за Сльоваччину: Л. Бабота, М. Бобак, М. Мушинка та М. Неврлий. Секретарем комітету запропоновано В. Войнаровського.

День Богдана Ігоря Антонича в Горлицях був наочним прикладом взаємної співпраці письменників, науковців та громадських діячів трьох країн. В часі, коли всі три країни прямують до європейських структур, така співпраця конечно потрібна.

М. Мушинка

тисячі таких, як він, Михайло Черешньовський — оборонець українського лемківського краю, оборонець України, обдарований Богом мистець, проживаючи у чужих державах, своїм мистецтвом прославив Україну, її видатних і простих українців.

На святковій академії зі словом про життєвий шлях виступила дочка Михайла Черешньовського Звенислава Ватаманюк-Черешньовська:

"Війна розлучила нас з мамою і батьком, коли мені було півроку. Багато літ ми не мали відомостей про батька, який з відділами ОУН-УПА пробився на Захід. По радіо, передачі, які глушилися комуно-більшовицькою системою, час від часу ми чули, що в Америці живе і творить Михайло Черешньовський. Наша зустріч відбулася через 49 років в Нью-Йорку. Батько вже був в поважному віці, слабого здоров'я.

Годі спокійно говорити про довголітню розлуку і зустріч. Я вдячна Людмилі Білокрис — дружині мого батька, що після важкої недуги впродовж багатьох років опікувалась ним, берегла його, створювала йому спокій для важкої праці в мистецтві.

У моєї матері була своя доля. Все своє життя вона присвятила Богу і Україні. Свідченням визнання батька як мистця, є його багатолітнє головування в Об'єднанні мистців-українців в Америці. Батько залишив велику мистецьку спадщину у різьбі, великих, малих творах, у пам'ятниках, у скульптурах. Можливо, що за його життя, якщо б ми мали патріотичний український уряд, батько передав би твори в Україну, яку любив і мріяв про неї, боровся за неї, працював для неї, не думаючи про своє власне збагачення. Хочеться вірити, що Україна і українці побачать хоч частину творчості мого батька".

Зі словом про мистця виступила кандидат мистецтвознавства, доцент Львівської академії мистецтв, шанувальниця творчості Михайла Черешньовського Світлана Лупій:

"Такі твори могла творити людина вели-

НА АВДІЄНЦІЇ В МИТРОПОЛИТА СТЕФАНА СОРОКИ

6-го червня ц.р. члени Крайової Екзекутиви Українського Конгресового Комітету Америки мали авдієнцію з Митрополитом Української Католицької Церкви в США Його Екселенцією Стефаном Сорокою. В склад делегації УККА, очолюваної її президентом Михайлом Савковим, мол., увійшли: Ляриса Кий, ексекутивний віце-президент УККА; Марія Дупляк, ексекутивний секретар УККА; Ігор Смолій, голова Крайової Ради УККА; Люба Сілецька, член Екзекутиви УККА; Іван Буртик, голова Ради Оборони і Допомоги Українцям при УККА; Мирослав Шмігель, член Екзекутиви та Михайло Ковальчин, почесний голова Відділу УККА у Філадельфії.

Президент УККА Михайло Савків привітав Владику Стефана на Митрополичому престолі Філадельфійської Митрополії Української Католицької Церкви в США від найбільшої централі українців в Америці — УККА. Він представив членів делегації та ознайомив Митрополита з діяльністю УККА. В дискусії порушено справи активізації новоприбулих в житті зорганізованої української громади, молоді та, в загалі, співпраці церкви і громади. Широко дискутивалась справа допомоги Україні й українцям поза Україною. Іван Буртик представив життя українців у Казахстані та вказав на потребу допомоги; Марійка Дупляк розповіла про стан українських церков на Лемківщині, потребу їхньої відбудови та повернен-

Делегація УККА з Митрополитом Сорокою.

ня їх правовим власникам. Спеціальну увагу звернула вона на церкву св. Норберта у Кракові, яка недавно була віддана українцям та потребує ремонту. На тому місці варто пригадати, що точно 20 літ тому, у 1981 р., М. Дупляк була членом делегації ООЛ на авдієнції у Митрополита Стефана Сулика, який тоді був призначений Митрополитом Філадельфійським.

На закінчення М. Савків подякував Владіці за, майже, півторогодинну авдієнцію, а на згадку про зустріч, делегація подарувала Митрополитові книгу "Українська спадщина в США" та періодичне видання "The Ukrainian Quarterly".

дума

кої духовної моралі, безмежної любові до свого народу і України. Це мистець багатогранного мистецтва. Незвичайні руки, світлий розум, внутрішнє відчуття дерева і матеріалів, що витворили такі чудові, величні твори".

С. Лупій дала кваліфікаційну оцінку багатьом неповторним творам мистця.

Михайло Черешньовський був людиною глибоко релігійною, а це почуття ввійшло в його життя від батьків, від родинного, від національного оточення, середовища. Як би я хотів, щоб Бог допоміг мені і дав таку можливість відслужити хоч раз перед вирізьбленим іконостасом у церкві св. Івана Хрестителя, біля містечка Гантеру, а ми б, стежничани з України і інших держав були б учасниками цієї відправи" — сказав о. Рисей, який також зачитав вірш Зої

Когут, присвячений Михайлу Черешньовському (див. "Л.", ст. 16).

З вітанням до учасників святочної академії звернувся заступник міського голови міста Самбора, уроженець с. Прибишів, Ліського повіту, Петро Осюрак.

Поет з Лемківщини, що проживає у Львові, присвятив поему видатному мистцю М. Черешньовському, назвавши кілька видатних постатей, що зродила Лемківщина.

Односельяни Михайла Черешньовського, що приїхали на святочну академію з різних місцевостей, самбірчани, довідалися про видатну постать, що зродила українська лемківська земля.

Михайло Шпак,

Голова Самбірського Товариства "Лемківщина"

UKRAINE'S 10th ANNIVERSARY OF INDEPENDENCE

Having endured centuries of foreign occupation and oppression, the will of the Ukrainian people was finally realized on August 24, 1991, when the Parliament of Ukraine restored independence and declared Ukraine's territorial integrity to be "indivisible and inviolable". Ukrainians throughout the world, who were elated when their dreams and hard work were realized, must not forget that only through the unyielding commitment and sacrifice of our forefathers could independence be achieved.

The thousand-year long history of Ukraine makes Ukrainians proud of their heritage, culture, and achievements. From the earliest inhabitants of Ukraine, the Trypillians; to the grand ruler, St. Volodymyr the Great, who baptized Ukraine; to the heroic Kozak state; to the poets and laureates of the 19th and 20th centuries; to the courageous leaders of Ukraine's drive for independence during World War II; to the modern leaders of a restored Ukrainian state, the nation of Ukraine has shown resiliency in the path of adversity, rebirth in the path of destruction, and tolerance in the path of oppression. The Ukrainian Diaspora, together with our brethren in Ukraine, share in the glory of Ukraine's long history and honor those who throughout centuries, have sacrificed their lives for the restoration of Ukraine's independence.

The Ukrainian Congress Committee of America (UCCA), the largest umbrella organization of the Ukrainian-American community, welcomes the 10th anniversary of Ukraine's independence and wishes the Ukrainian people strength and courage as they rebuild their state from the ruins of communism and implement the necessary reforms needed to establish a truly independent state. The UCCA greets the Ukrainian nation, the Hierarchy of Ukrainian Churches and its followers, the Ukrainian President, Prime Minister, Speaker and Deputies of the Parliament, leaders of Ukrainian Diaspora organizations, and all Ukrainians throughout the world on this joyous occasion of Ukraine's restored independence! May we all strive to assist Ukraine in attaining the long-deserved prosperity and freedom that comes with its hard-fought independence.

Let us all rejoice in the fulfillment of the dreams of Ukrainian people everywhere, yet be cognizant that with independence comes sacrifice and obligation. Therefore, as we prepare to celebrate the 10th anniversary of the restoration of Ukrainian Independence, the UCCA appeals to all Ukrainians to unite in a common resolve to help Ukraine be a defender of democratic principles, free-market values, social equality, and to become a truly European nation.

***Happy Tenth Anniversary Ukraine!
May You Always Live Long, Strong, and Prosper!***

On behalf of the Executive Board of the Ukrainian Congress Committee of America

Michael Sawkiw, Jr.
President

Marie Duplak
Secretary

We Must Help to Renovate Saint Norbert Church in Krakow

***From the Editor:** In April of this year, the Committee to Help the Ukrainian Catholic Church of St. Norbert in Krakow, Poland was organized. The Committee headed by Dr. Lev Dobrjanskyj also includes members of ODLWU, Inc.: Zenon Halkovych (president of the National Board), Ivan Zawada (president of 1st Branch, New York) and Petro Harajda (1st Branch, New York). Below we published an Appeal of the Committee to help restore the church in Krakow. Donations may be sent to **ODLWU, Inc., P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011** or to the address below (checks payable to ODWLU – Krakow).*

AN APPEAL

According to information obtained from the parish priest of Ukrainian Catholic Church of Saint Norbert in Krakow, rev. mitrat M. Fetsiuk, the church building at Wislna 11 was returned last year to the Ukrainian parish. This church building and parish quarters were taken away and given to Saletyns fathers, during action "Wisla". Action "Wisla" a combined action of Polish and Soviet communist regimes aimed to eradicate Ukrainian heritage and spirit on lands west of the San river. The church of Saint Norbert, a historic church in Krakow, was one of many that were marked for destruction. Although, the church icons survived in a museum, the masonry structure of the iconostas was destroyed. Rev. mitrat Fetsiukh and Ukrainian parishioners of Krakow, are asking the Ukrainians of Diaspora to help in the restoration of this historical church and parish, one of the oldest Ukrainian parishes in Poland.

The Ukrainian parish of Krakow, decimated by deportations of action "Wisla", needs financial help to undertake even a modest restoration of the iconostas of this historic church. Here, before the war, prayed Ukrainian patriots and leaders, professor of Jagiellonski University and poet Bohdan Lepkyj, professor I. Zelinsky, docent D. Horniatkewycz, docent W. Kubijowycz, district attorney I. Szuchewycz, district doctor Y. Vojevidka, numerous Ukrainian students studying

at Krakow universities and many Ukrainian young men from Halychyna and Wolyn serving in the Polish Army in Krakow. During the nineteen-forties Krakow was a center of Ukrainian emigration and a center of Ukrainian independence movement. In this church wed Stefan Bandera, shortly before his arrest by the Gestapo and imprisonment in nearby Aushwitz.

The rebuilding of our church in Krakow is rebuilding part of our history, dating to Kyievan and Halician Rus, and should be of importance to all Ukrainians.

Therefore, in support of the appeal of rev. mitrat Fetsiuk and Ukrainian parish of Krakow, we the Committee to Help Ukrainian Catholic Church of Saint Norbert, New York Branch, asking all Ukrainians of New York and vicinity, to help by generous contributions in rebuilding of this historic shrine.

For The Committee To Help Saint Norbert Church in Krakow

Dr. Lev Dobrjanskyj
President

Vira Savoyka
Secretary

Our address:

Committee to Help Ukrainian Church in Krakow
P.O. Box 304 Cooper Station
New York, NY 10276

AD MEMORIAM

MICHAEL SMALEC **of England died on February 1, 2001**

Michael Smalec was born on November 8, 1919 in the small village of Florynka, situated at the foot of the Carpathian mountains, treasured memories of which remained with him always. His early life in Lemkivshchyna was affected by the Second World War. He was studying business management in Lviv at the outbreak of the war and this greatly influenced his subsequent career. In 1944, he was taken prisoner-of-war and brought to Britain.

In 1947, Michael's remaining family in Florynka was deported by operation "Wisla" to Western Poland, where they were provided with ruined houses without windows or running water.

In England at first he worked for the Ministry of Agriculture as a laboratory technician at the sugarbeet factory at Bardney, which he thoroughly enjoyed. Being a qualified interpreter, fluent in Polish, Ukrainian, German and English, he was later employed by the Lindsey Education Authority as a teacher of English to foreign students at evening classes. As time went by, he was introduced to the challenge of being a salesperson for a well-known company and rapidly became a highly-valued member of the team, covering an extensive area of Lincolnshire. Despite his obvious success, his childhood dream of running his own business prevailed and with the support and encouragement of his loving wife Gwen, he was able to achieve this ambition. Hard work and long hours led him to be very successful as he extended his expertise to running several businesses including an offlicence, post office, grocery store and other ventures.

In 1973, Michael became a founder member of the Lincoln Social Democratic Labour Association, serving on the Management Committee, alongside his wife Gwen who worked as a voluntary social worker for Dick Taverne (Lincoln's M.P. at the time). Michael's other interests included restoring vintage vehicles – he was a member of the Vintage Vehicle Society for many years, an interest which he passed on to his son Stephen. Latterly in retirement his health declined, but he continued for several years to make trips to his native Lemkivshchyna with his grandson, Dominic, to visit his family where they always enjoyed a heartfelt welcome. On his last visit to Poland, many members of the family accompanied him to Zakopane in the mountainous area near to where he was born. For as long as possible, he remained interested in politics and current affairs. His love of reading helped to compensate for his lack of mobility.

He died at the age of 82.

Vichnaya Pamiar'!

In memory of **Michael Smalec** his family and friends donated **\$200.00** to the press fund of "Lemkivshchyna".

Wanda Startup
(nee Smalec)

* * *

On behalf of the Editorial and Administration Staff of *Lemkivshchyna* Magazine, we thank you for the donation.

Our deepest sympathy to the family of Michael Smalec.

ШАНОВНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

Просимо своєчасно повідомляти нас про кожну зміну Вашої адреси,
а тим запевните собі безперервне отримання "Лемківщини".

Адміністрація

СВІТОВА ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ

вітає

Провід та Членство

ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ У ПОЛЬЩІ

з нагоди Свята Лемківської Культури

“ВАТРА 2001”

а всім учасникам “Ватри” бажає приємно провести час на рідній землі!

ТОВАРИСТВУ “ЛЕМКІВЩИНА” В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ 10-ТЬ РОКІВ

6 травня 2001 року в приміщенні Народного дому № 2 м. Івано-Франківська відбулися урочистості з нагоди 10-ти річчя від часу створення Івано-Франківського обласного суспільно-культурного товариства “Лемківщина” і хорової капелі “Бескид”. В ній взяли участь заступник міського голови Галина Карась, заступник завідуючого міським відділом культури Мирослав Петрик та начальник відділу в справах міграцій та національних меншин обласної державної адміністрації Марко Путько. Вони у своїх виступах привітали членів товариства, учасників хорової капелі “Бескид”, а в їх лиці і всіх присутніх у залі зі знаменною датою – 10-річчям від часу створення СКТ “Лемківщина” та капелі “Бескид”, вручили активним учасникам грамоти та грошові винагороди і побажали товариству дальшої плідної праці в ім'я утвердження Української Держави. Благословив діяльність товариства і о. Анатолій Дуда.

Івано-Франківське обласне СКТ “Лемківщина”, а невдовзі і хорова капеля “Бескид” були зорганізовані на хвилі всенационального відродження в 1991 році з ініціативи членів правління товариства, в склад якого входили: Степан Криницький, Ірина Матвійків, Петро Сенько, Андрій Сенько, Олександр Копистянський, Ірина Омельченко, Анатолій Ядловський, Анна Ворона, Іван Фігель, Орест Шуплат, Ольга Боднар та ін.

*“Кличуть мене рідни гори,
рідни полонини...”*

До цього часу в м. Івано-Франківську діяв осередок Львівського СКТ “Лемківщина” під орудою щирого патріота Лемківщини покійного вже Петра Пиртея, уродженця села Смерековець, горлицького повіту, який не уявляв свого життя відокремленим від Лемківщини. Він був одним з тих, хто підтримував створення хорової капелі “Лемковина” у Львові, з нетерпінням чекав поїздки на свято лемківської культури до Ждині, радів новинами з життя лемківської громади як в Україні, так із-за її меж, з нетерпінням чекав нових видань з життя лемків. Ним було також складено “Лемківський словник”, який по сьогодні не видано через брак фондів. Йому допомагали –

Іван Яцевич, Іванна Сенько, Андрій Сенько, Олександр Копистянський, Іван Фігель, Орест Шуплат, Ірина Матвійків, Мирослав Ціхонь. Такий же осередок був і в місті Калуші. Вони виконували посильну роботу для збереження і відродження лемківської культури: в Івано-Франківську відбувся концерт, на той час чи не єдиного в Україні лемківського хорового колективу — Львівської хорової капелі “Лемковина”, проводилися зустрічі з громадськістю міста, на яких розповідалася правда про так зване “добровільне” виселення автохтонного українського населення з теренів Лемківщини, Надсяння, Підляшшя, Холмщини та інших етнічних українських територій,

які сьогодні входять до складу Польщі.

Вже в 1992 році на Першому Всеукраїнському конгресі, який відбувся в Тернополі, Івано-Франківське СКТ "Лемківщина" стало членом міжобласного товариства "Лемківщина", невдовзі – Світової Федерації Лемків, в дальнішому – Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань.

На протязі 2-ох років на теренах Івано-Франківської області постали суспільно-культурні товариства "Лемківщина" та його осередки в таких містах як: Долина, Калуш, Надвірна, Коломия, Рожнятів та інших населених пунктах. Люди об'єднувалися з метою відродження, збереження та розвитку самобутньої культури лемків, почали створювати колективи художньої самодіяльності, сміливо заявляти про свої проблеми, про які до недавнього часу могли тільки з тиха говорити між собою.

Проблемами лемків, їхньою історією зацікавилися вчені, зокрема Прикарпатського університету ім. В. Стефаника. Було проведено ряд наукових конференцій в 1997 та 1999 роках. В них взяли участь від товариства "Лемківщина" Стефан Криницький та Анатолій Ядловський. Матеріали конференцій були видані окремими книжками. Це дало можливість довести до більшого загалу, в тому числі молодшого покоління, правду про події часів закінчення Другої світової війни – виселення комуністичними режимами тогочасних Польщі та Радянського Союзу майже 500 тис. українців з їх споконвічних земель – Лемківщини, Надсяння, Холмщини, Підляшшя на терени України та, внаслідок ганебної акції "Вісла", на західні землі Польщі ще біля – 140 тис. людей з уже згаданих земель.

Івано-Франківське СКТ "Лемківщина" активно співпрацює з демократичними силами Прикарпаття, бере активну участь в мироприємствах, які проводяться ними. Під час виборів до Верховної Ради підтримує депутатів демократичного спрямування, патріотів Української Держави. Товариством неодноразово направлялися звернення до Президента України, Верховної Ради з проханням піти назустріч лемкам в окремих питаннях, але на жаль ні одне з них не було розглянуте належним чином і по жодному з них не прийнято позитивного рішення.

Туга за рідною, втраченою не зі своєї волі домівкою, рідним, майже забутим батьківським словом покликала до хорового колективу "Бескид" (його початкова назва "Потічок") людей старшого покоління. Одним з недоліків тогочасної капели була, якщо бути відвертим, відсутність у ній людей, якщо вже не з виразними вокальними даними, то хоча б із навиками хорового співу. Але головним на той час була поява цього самобутнього колективу, який вирізнявся саме своїм лемківським репертуаром. Поступово виконавська майстерність хорової капели зростала. До колективу прийшли нові люди, яких вела любов до батьківської пісні та рідного слова, що зринула з глибин душі і прагнула самоствердження.

Колективом з перших днів існування заопікувався його перший керівник, вихідець з Лемківщини, Орест Турок (м. Криниця). Не без труднощів формувалася капеля, але завдяки старанням пана Ореста цей етап було успішно подолано і колектив поринув у важку рутинну працю.

Основу колективу склали: Степан Бруц, Ганна Адамчак, Ганна Давидова, Стефан Валевський, Ірина Матвійків, Іван Фі'ель, Віра Грогожник, Петро Кріль, Стефан Сулич, Надія Сулич, Мирон Головатий, Павло Ворона, Ірена Криниченко, Галина Черкавська, Юлія Костишак та ін... Пізніше його поповнили: Василина Гурак, Борис Павлишин, Стефанія Фіцик, Віра Лешків, Дарина Костів, Надія Легка, Наталя Скрипник, Дмитро Клюк, Євген Когут, Надія Ядловська, Світлана Скрипник, Марія Хміль.

Репертуар хорової капелі складали переважно лемківські пісні, такі як: "Ой верше, мій верше", "Гори наши", "Конику сивавий", "Поведу коничка на зелени лучки", "Буд здрава, земле", "Боже, Боже нич не маме", "Тота жена добра", "Родилися терки за горами", "Кому добрі, тому добрі", а також пісні на слова Т. Шевченка ("Заповіт", "Зоре моя вечірняя"), польська народна пісня "Лончко зелене", словацька – "Добру ноц ма міла" та інші.

При підтримці членів товариства –Івани Сенко, Мирослава Ціхоня, Ірини Матвійків, Ольги Боднар, Петра Кріля, Ірини Омельченко вдалося пошити сценічні костюми, куплено пацюрки та іншу атрибутику для капелі. Керпці

пошив Андрій Соп'як.

І ось – влітку 1995 року капелю заслухала комісія Івано-Франківського обласного управління культури у складі доцента Прикарпатського університету ім. В. Стефаника, заслуженого працівника культури України Ольги Нечай, викладачки університету Ніни Ткачук, завідувачки музично-хорового відділу обласного науково-методичного центру народної творчості і культурно-освітньої роботи Світлани Ліщишин. Комісія відзначила насамперед самобутність репертуару капелі, належний рівень її виконавської майстерності та неповторність костюмів учасників...

29 жовтня 1995 року в центрі естетичного виховання молоді м. Івано-Франківська відбулося свято лемківської пісні з участю в ньому хорових колективів області. Під час виступу хорової капелі “Бескид” представник центру народної творчості і культурно-освітньої роботи привітав колектив з присвоєнням йому звання народного і вручив диплом та побажав нових звершень у зростанні майстерності хорового співу, відродженні пісенної творчості України.

Це підтримало й згуртувало людей, додало віри в силу колективу. Молоді співаки капелі Люба Курей, Зоя Фі'ель, Богдан Соп'як, Орест Шуплат та Володимир Ворона створили ансамбль “Розмарія”, що дало можливість збагатити репертуар народної капелі. Музичний супровід ансамблю забезпечили Степан Сулич — скрипаль і оранжувальник, Мирослав Головатий — баяніст, Володимир Ворона — контрабас, Наталя Скрипник — друга скрипка. Згодом склад ансамблю оновився. Його учасниками стали: Ірена Храбатинко, Оксана Романюк, Світлана Черкавська, Галина Яницька, Ольга Фабрика, Мирослава Савчук. Керівником ансамблю стала солістка народної капелі “Бескид” – Надія Сулич.

У 1996 р. капелю очолив заслужений працівник культури України, доцент Прикарпатського університету ім. Василя Стефаника – Петро Чоловський. В колективі відбулися позитивні зміни: репертуар поповнився новими піснями, поліпшилася майстерність виконання творів. Сьогодні у виконанні капелі звучать пісні композиторів А.Кос-Анатольського, В.Фліса, М. Леонтовича, Я. Янчиневича, М. Лисенка, М. Колесси, І. Майчика, Я. Полянського, С. Людке-

вича, Ф. Колесси, Є. Козака, Т. Хахая, Ч. Задая та інших. Постійно ведуться пошуки маловідомих лемківських пісень, яких є ще чимало, але цю роботу треба активізувати, тому що люди, які знають їх, відходять і нерідко разом з піснями.

Сміливо заявляють про себе гурт “Розмарія”, оркестрова група “Народни голоси” у складі Стефана Сулича, Мирона Головатого, Володимира Ворони та дует Надії Сулич та Мирослави Савчук, непогано виступають і гумористи Поліна Дідух, Володимир Ружилю та Микола Папач, доводячи слухачів до сліз, але від щирого здорового сміху.

Капеля є активним і постійним учасником “Ватри” в с. Ждиня (Лемківщина), брала участь у фестивалях лемківської пісні в с. Гутисько, Тернопільської області в 1999–2000 року, у святкових концертах для делегатів всеукраїнських форумів (Тернопіль – 1992 р., Івано-Франківськ – 1997 р.) та всесвітніх конгресах лемків у Львові – 1994 та 1997 рр., у святкуванні 1100-ліття м. Галича. Вона – лавреат IX та X міжнародних гуцульських фестивалів, які відбулися в 1999 році в м. Надвірна та 2000 році в м. Коломия (Коломийка – 2000), учасник фестивалю духовної музики в 2000-річчя Різдва Христового. В червні 1993 року та жовтні 2000 р. самодіяльні артисти виступили перед учасниками наукових конференцій, присвячених життю та діяльності о. Маркіяна Шашкевича та проф. Володимира Кубійовича.

Крім того, учасники художньої самодіяльності товариства постійно виступають перед жителями інших міст і сіл як Івано-Франківської, так і сусідніх з нею областей, знайомлячи їх з прекрасними мелодіями, які народилися на теренах Лемківщини — найзахіднішої гілки України і тим самим вносять посильний вклад у відродження пісенної творчості своєї матірньої землі — рідної Лемківщини. Члени товариства “Лемківщина” усвідомлюють свою причетність до становлення незалежної Української Держави і розуміють, що підняти з небуття Лемківщину можна тільки при умові існування міцної, ніким нескореної неньки – України.

Анатолій Ядловський

КОНФЕРЕНЦІЯ ПРО НАЙТРАГІЧНІШИЙ ПЕРІОД ІСТОРІЇ ЛЕМКІВ

В часі від 28 до 30 травня ц. р. у краківському Конференційному центрі Інституту польонійного відбулася Міжнародна наукова конференція на тему „Лемківщина в 1939-1947 роках”, організатором і спонсором якої був Інститут історії Ягелонського університету, співорганізаторами — Карпато-славистична секція Нью-Гейвінського університету в США та Південно-східний науковий інститут в Перемишлі. В конференції брало участь понад тридцять науковців із Польщі, України, Італії, США, Канади та Словаччини. Зачитані доповіді були спрямовані на три кола питань: війна, окупація та виселення лемків з рідних земель.

Конференцію відкрила ректор Ягелонського університету Марія Новаковська, а вступну доповідь на тему *“Національні конфлікти та етнічні чистки на території Польщі в часі Другої світової війни”* зачитав професор Нью-Гейвінського університету Пол Бест. Він, в основному, проаналізував міжетнічні конфлікти на основі числених праць на цю тему, виданих у Польщі, Україні та на Заході. Питання, хто був винуватцем цих конфліктів він залишив відкритим. На означення населення Пряшівщини проф. Бест послідовно вживав термін *східнослов'янське населення*, чим влучно уник застосування етнонімів *русин, українці, русини-українці, карпаторуси* та інші, а одночасно й підкреслив, що це населення не є словацьким, як його часом представляють у пресі. Його колега Дейвід Велс порушив питання етнічних чисток в Європі ще під час Другої світової війни та безпосередньо після її закінчення.

Ярослав Мокляк із Кракова у своїй доповіді розглянув політичні рухи на Лемківщині перед Другою світовою війною. Войцех Роек (Краків) та Микола Кучерепа (Луцьк) проаналізували ставлення державних органів до лемків напередодні Другої світової війни. Володимир Мокрий із Кракова свою доповідь присвятив окресленню понять *русин* та *Русь-Україна* на території Лемківщини в 1939-47 роках. Ігор Ілюшин із Києва прилюднив ряд нових документів про під-

пільні організації на Лемківщині із розсекречених архівів України. Григорій Мотика (Люблін) підкреслив, що Українська Повстанська Армія на Лемківщині почала діяти лише в 1945 році і розглянув діяльність кількох її загонів. Станіслав Шуро (Краків) на підставі спеціальної анкети (одинадцять респодентів) дослідив ставлення польських комбатантів до етнічної групи лемків і українців взагалі. Деякі відповіді він конфронтував з судовими протоколами, пресою та спогадами. Майже всі учасники анкети (з яких дев'ять не захотіло оприлюднити свої імена) вважало українців „злими”, а лемків „невтральними”.

Зворушливою була доповідь Марії Старчак-Вавричин зі Львова, яка розповіла про виселення лемків із села Мшани 1947 р., на підставі власних дитячих спогадів. Меморіальний характер мав і виступ Маріяна Згорняка (Краків). Автор розповів про своє перебування в ясельській тюрмі гестапо 1942 р., де разом з ним сиділи провідні діячі лемківського антифашистського руху: Юрковський, Бойко, Шокало, Теленчак та ін.

Центральною темою краківської конференції було насильне виселення лемків із рідних земель в рамках акції „Вісла”. Цій темі присвятили свої доповіді Євген Місило та Анна Крохмаль з Варшави, Григор Мазур та Михал Вавржонек із Кракова, Юрій Крамар із Луцька, Євген Синькевич з Херсона, Роман Дрозд з Кошаліна, Ян Піцулінські з Ряшева та Зіновій Герич зі Львова. Майже всі вони на підставі нових розсекречених архівів довели, що акція „Вісла” була давно запланованою акцією, спрямованою на етнічне „очищення” південних і західних регіонів Польщі від української людності. Вбивство генерала Сверчевського війнами УПА було лише формальною причиною виселення. Є. Місило на численних прикладах довів, що навіть т. зв. „добровільне переселення” лемків було брутальним насиллям над невинними людьми. На лемків спочатку було накладено високі контингенти та податки, а коли й це не допомогло, було застосовано закон з 1936 року про т. зв. „obszar graniczny”, згідно з яким можна було з

пограничної зони виселити окрему особу на основі вироку суду за конкретний злочин.

Виселення лемків розпочалося ще до прибуття загонів УПА на територію Лемківщини. Незаконною була й мобілізація понад 3,000 лемків до Червоної армії. Г. Мазур на основі новознайдених документів встановив, що тотальне виселення лемків розпочалося вже підписанням німецько-радянського договору 1939 року, однак війна його перервала. Щоб прискорити виселення, і польські і радянські органи підтримували (а часто й засновували) кримінальні банди. Ю. Крамар навів конкретні статистичні дані про виселення. Є. Місило встановив, що понад 4,500 лемків ховалося перед виселенням в лісах Словаччини. М. Мушинка зачитав тексти листа невідомого очевидця проф. І. Панькевичеві до Праги про перебування трьох тисяч осіб із семи сіл Лемківщини в лісах Калинова.

Кілька доповідей (Станіслав Степ'нь із Перемишля, Маріюш Риньца та Ярослав Чухта з Кракова, Олег Павлишин із Львова) було присвячено питанням церкви і релігії на Лемківщині в окресленому періоді. Журналістка Наталія Кляшторна із Києва провела цікаве соціологічне дослідження в одному із сіл Донецької області, де живуть лемківські переселенці із сіл: Лютовисько, Чорне, Лелюхів та інших. Майже всі вони й досі тужать за „своїм світом” в Карпатах і хотіли б туди повернутися.

Три доповіді були присвячені русинам-лемкам Пряшівщини. Микола Мушинка розглянув їх післявоєнний розвиток, головним чином акцію переселення понад 12 тисяч осіб у Волинську та Рівненську області України (в обмін за

чеське наслення цих областей) та їх повернення у Словаччину в 1967-96 роках (оптація та реоптація). Маріян Гайдош проаналізував діяльність Української Народної Ради Пряшівщини від її заснування в 1944 по її ліквідацію в 1949 роках. Станіслав Конечний розглянув ставлення греко-католицької церкви до національного питання русинів-українців в 1945-47 роках. Лука Кальві із Треста навів досліди над станом т. зв. бездержавних народів та окрескив поняття *етнос*, *етнічна група*, *народ*, *нація*. Свої спостереження він ілюстрував на прикладі етнічної групи ладинців і деяких інших в Істрі на русинів-лемків у Карпатах. Чеслав Бржоза (Краків) говорив про заселення лемківських земель польською людністю після 1945 року.

Після кожного блоку доповідей відбувалися жваві дискусії, в яких учасники обмінювалися думками та наводили нові невідомі документи. Найбільш дискутованою була тема насильного виселення понад 150,000 українців в рамках акції „Вісла”, яку майже всі учасники вважали незаконною політичною акцією, спрямованою на тотальну асиміляцію українського населення Польщі. В дискусії кілька разів виступив і Павло Магочі із Торонта.

Конференція „Лемківщина в 1939-47 роках” не вирішила жодне конкретне питання. Таку мету вона й не ставила перед собою. Однак вона внесла цілий ряд нових та думок матеріалів про найтрагічніший період в історії найзахіднішої етнічної групи українського населення. Матеріали конференції незабаром появляться друком в окремому збірнику. Потім її значення значно зросте.

Микола Мушинка

ІІІ СВІТОВИЙ КОНГРЕС

Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань

присвячений 55-ій річниці акції „Вісла”

відбудеться

навесні 2002 р. у Києві, Україна

Президія СФУЛО

МІЖНАРОДНА КОНФЕРЕНЦІЯ У ЛЬВОВІ

Заходами Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань, Інституту Польщі при Львівському національному університеті ім. Івана Франка та Світового Конгресу Мирян, в днях 11-12 серпня ц. р. у Львові в залах Львівського Національного Університету ім. І. Франка проходить Міжнародна наукова конференція "Актуальні проблеми етнічного відродження Лемківщини", присвячена 70-річчю від дня народження голови СФУЛО Теодозія Старака.

У склад організаційного комітету увійшли: голова — секретар СФУЛО, проф. Іван Щерба; заступники голови: Олександр Маслей — виконуючий обов'язки голови СФУЛО, проф. Степан Трохимчук — директор Інституту Польщі при ЛНУ ім. Івана Франка, проф. Іван Паславський і Іван Гречко — співголови Світового Конгресу Мирян, професор Маркіян Мальський — декан факультету міжнародних відносин ЛНУ ім. Івана Франка; члени: Марія Дупляк — заступник голови СФУЛО на Американський континент, Андрій Родко — голова Об'єднання Лемків Канади, Стефан Гладик — голова Об'єднання Лемків у Польщі, Іван Лаба — голова Союзу Русинів-Українців Словаччини, Олександр Венгреневич — голова Колегії Товариства "Лемківщина" в Україні, д-р Степан Криницький — голова Івано-Франківського Товариства "Лемківщина", Іван Філь — член Президії СФУЛО (фінансовий реф.), акад. Микола Мушинка — член Президії СФУЛО, Володимир Ропецький — голова Львівського Товариства "Лемківщина", Микола Горбаль — голова Київського обласного Товариства "Лемківщина", Володимир Ардан — член Президії СФУЛО (скарбник), д-р Ілля Чулик — член Президії СФУЛО, Юліян Френчко — голова Контрольної Комісії СФУЛО, Андрій Тавпаш — член Фондації Дослідження Лемківщини у Львові, Володимир Шуркало — член Правління товариства "Лемківщина", Ярослав Швягла — голова Фондації Дослідження Лемківщини у Львові, Люба Горбенко-Старак — літератор та член національної СПУ, Анатолій Петришак — голова Церковного Комітету; секретаріат конференції: відповідальний секретар — Ігор Дуда;

члени секретаріату: Марія Вавричин, Стелла Миронченко, Петро Шафран.

В програмі конференції передбачається два пленарні засідання. У першому засіданні обговорюватимуться теми: "Діяльність СФУЛО та проблеми відродження Лемківщини" (проф. Іван Щерба), "Проблеми політичного русинізму" (проф. Олекса Мишанич), "Діяльність лемківських Об'єднань на автохтонних землях" (Олександр Маслей, проф. Микола Мушинка, проф. Борис Гралюк), "Історична спадщина Лемківщини" (д-р Ярослав Мокляк), "Історія Лемківщини — видавнича діяльність" (проф. Юрій Сливка), "Мистецькі надбання Лемківщини" (д-р Мирослав Сополіга), "Поетична творчість Лемківського Краю" (Микола Горбаль), "Презентація книги 'Літаючий амбасадор. Теодозій Старак: Особистість'" (проф. Маркіян Мальський).

Керівниками сесії будуть: проф. Степан Трохимчук, проф. Микола Мушинка та Олександр Венгреневич.

Друге пленарне засідання присвячується 70-літтю від дня народження Теодозія Старака, голови СФУЛО. Про життя і діяльність св. п. Т. Старака говоритимуть: Люба Горбенко: "Життєвий та творчий шлях Теодозія Старака"; Іван Гречко: "Вклад Теодозія Старака в розвиток Світового Конгресу Мирян"; редактор видавництва "Світ" Наталія Ступко: "Авторсько-видавнича діяльність Теодозія Старака"; проф. Степан Трохимчук: "Теодозій Старак — директор Інституту Польщі" та Богдан Залізник: "Публіцистика Теодозія Старака 1998-99 рр."

Цією сесією керуватимуть: проф. Іван Паславський, д-р Мирослав Сополіга; д-р Степан Криницький.

В суботу увечорі, відбудеться товариська зустріч учасників конференції.

В неділю — Богослуження в церкві свв. Володимира і Ольги у Шевченківському Гаю, а відтак покладення квітів на могилі Теодозія Старака на Личаківському кладовищі.

І. Щерба

ЩЕ ОДНА ЗУСТРІЧ з о. митратом СТЕФАНОМ ДЗЮБИНОЮ

У суботу 31 березня ц. р. в прицерковній залі св. Миколая в Торонто, відбулася небуденна зустріч з о. митратом Стефаном Дзюбиною та членами Об'єднання бувших вояків УПА і Товариства колишніх вояків УПА. Ініціатором цієї зустрічі був Омелян Целюпа, голова Об'єднання бувших вояків УПА та секретар Земляцтва "Перемищина" в Торонто. На зустріч прибуло з обох гілок братських комбатанських організацій УПА велике число учасників, які стоячи співали "Многая літа" входячому до залі дорогому гостеві, і тим вони створили дуже милу атмосферу.

Зустріч відкрив та привітав о. митрата Стефана Дзюбину проф. Петро Потічний, який в короткому, змістовному слові вказав на найголовніші риси діяльності цього знаного і активного церковно-громадського діяча, який приїхав з княжого міста Перемишля до Торонто на місійні передвеликодні науки. Після привіту о. митрат С. Дзюбина перевів молитву, а відтак, вступне слово про о. Дзюбину виголосив Омелян Целюпа, який між іншим сказав: ... "Ми попросили о. митрата С. Дзюбину на нашу зустріч, щоб в цей спосіб найщиріше подякувати Всечеснішому за всі його зусилля, які він покладає відвідуючи могили наших бойових друзів і помордованого українського населення, що розкинуті не лише по нашому Закерзонню, але немає клаптика української землі, де б не проливали своєї благородної крові в боях за Вільну Україну наші бойові друзі і де б не знаходились наші жертви. Наші побратими з УПА вписалися золотими літерами в книгу визвольних змагань українського народу за незалежність. Це тому добре, що нарід пам'ятає про загиблих. Мертві сорому не знають, але їхні могили потрібні живим. І добре, що після довгих років поневірянь, ці могили оформлюється. Всі ми вдячні тим, які пам'ятають, моляться, а головне шанують ці могили і ці кости, та передають цю шляхотну шану і пам'ять онукам України.

Геройські чини, які були dokonані загиблими вояками УПА, внесли неоцінений вклад

своєю мужністю у визволення України. Схиляємо голови перед пам'яттю загиблих, які відстоювали право бути нам вільним народом і пишатися славою, яка довела світові незборимість української нації.

Продовжуючи, промовець наголосив, що "в наш нелегкий час, коли затягається справа визнання УПА воюючою стороною, до нашої боротьби за незалежну Українську державу виявляється байдужість, а також часто ворожість, навіть зі сторони окремих представників нашої державної влади".

Для нас, релігійно-національна діяльність о. митрата С. Дзюбини являється живим символом людських і священничих чеснот. Його проповідь і постава під час перепоховань воїнів УПА в Пекуличах в минулому році, а також Служби Божі і панахиди правлені в інших місцях засвідчують високе достоїнство і подивляючу людську гідність.

Коли я слухав доповідь О. Целюпи, мені якось пригадалася проповідь о. митрата С. Дзюбини у Дрогобичі, під час посвячення пропам'ятної мармурової дошки з нагоди 50-річчя загибелі капеляна УПА о. Василя Шевчика "Кадуло". Пригадалися отця патріотичні слова на могилах в Мриглодах, Грушовицях, Малковичах, на яких мені пощастило бути. Пригадалися кадри з фільму, який транслювався загальнопольською телевізійною програмою, а отець без вагань і страху розкривав злочини, які були стосовані до українців під час акції "Вісла" та в концентраційному таборі в Явожно, якого він був в'язнем. Не знаходимо слів, за допомогою яких можна було б достовірно відтворити всі ці численні заслуги отця, який прилюдно викриває правду про наше сучасне і минуле життя. Можна тільки бажати йому міцного здоров'я, благополуччя, довгих років життя та дальших успіхів у праці на благо нашої церкви і народу.

Відтак, о. митрат С. Дзюбина подякував організаторам за запрошення його і супроводжуючого священника о. Андрія Журав на зу-

стріч, а опісля коротко накреслив свій життєвий шлях і його душпастирську працю.

Отець Дзюбина народився на Лемківщині у селі Гладишові в родині Йоанни і Андрія, в Горлицях закінчив гімназію, а теологію в Перемішлі і був висвячений на священника єпископом Й. Коциловським. о. Стефан дуже любив Лемківщину, де був призначений до душпастирської праці. “Ця вітка української етнічної території красива, — каже отець, — а її мешканці виявляють велику племінну солідарність, яка виявляється в любові до своєї землі, до своїх звичаїв і обряду, а головне до своєї церкви. Любов серед лемків дуже велика і патріотична, хоча вони були піддавані різним випробуванням”.

Не зважаючи на те, що о. митрату виповнюється 88 років життя, кожен його день вже другий тиждень заповнений напруженою працею в Торонто. Богослужби, сповіді вірних, реколекції, різного роду зустрічі, о. митрат виявляє невтомну енергію життя; непомітна на його лиці втома.

Авторові цієї статті пощастило вітати отця митрата на торонтонському летовищі, побувати на урочистій Службі Божій, яку о. Дзюбина правив в Церкві Успіння Пресвятої Богородиці на Кавтра, бути на загально-українському вічу, під цією церквою, брати участь в реколекціях через чотири дні, які провадились в церкві св. Покрови, бути на зустрічі на Бейбі-Пойнт з українськими дітьми і я справді визнаю, що всі ці зустрічі були велелюдні. Доказом пошани, може послужити факт, що декілька осіб приїхало спеціально на зустріч не лише з поближких міст Онтаріо, але також з Вінніпегу і Едмонтону, щоб зустрітись з отцем.

У всіх зустрічах з отцем брав участь Стефан Дейнека, який прийшов на світ за колючими і підключеними до електричного струму дротами. Там, по тайки, його охрестив о. Дзю-

бина. Також всюди з отцем їздили інші, які перебували спільну, тюремну каторгу. Вони розказують, як отець Дзюбина в тих страхітливих умовах концтабору був зразковим в поведінці для всіх в'язнів. Як міг, так і допомагав, підтримував на душі, отця не спромогли зламати навіть вороги в тюрмі.

Серед присутніх на зустрічі найбільш хвилюючу і зворушливу промову виголосила Ярослава Демко, яка приїхала з Вінніпегу, щоб привітати і подякувати о. митратові С. Дзюбині за її охрещення, за світ науки, які пізнала в дитячих роках від нього. Не одна сльоза викотилася присутнім, коли вона розказувала про страхіття, які довелося пережити українцям в Польщі. Вогненна проба, через яку українці перейшли і ще часто переходять в Польщі, освітлює славу таких священників, таких як о. Дзюбина і кидає ганьбу на тих, які допускалися актів дискримінаційних і понижуючих нас, як нарід. Слухаючи вдумливо, кожен відчуває, наскільки історія насичена доказами ворожої підступності і як мало діється на покращення співжиття обох народів на християнській платформі. Але, “Боже борони, — сказала, — щоб не на такий, яку голосить радіо “Марія” з Торуня, яке спотворює християнську релігію”.

Така нагода висуває цілий ряд логічних запитань, які потребують відповіді. Все ж я застановився над суттю довголітнього священства о. митрата Дзюбини, скільки він охрестив діточок, скільки вінчав пар закоханих, скільки похоронив осіб, скільки людям зробив доброго...

Тому на закінчення прийміть такі слова: Ваші роки Отче — це наш скарб, їм ціни немає. Тож прийміть уклін від нас та щирі слова пошани. Всякий день, у всякий час гордимось ми Вами.

Ярослав Стех

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛ “ЛЕМКІВЩИНА” СВОЇМ РІДНИМ В УКРАЇНІ Й ПОЛЬЩІ!

Адміністрація “Лемківщини” кожноразно висилає даром біля 200 чисел журналу на відомі нам адреси в Україні й Польщі. У зв'язку з високими поштовими коштами, ми будемо змушені припинити дарову висилку. Тому просимо Вас, передплачуйте “Лемківщину” своїм рідним чи знайомим. Річна передплата виносить 16.00 ам. дол. річно.

Адміністрація “Лемківщини”

РІЧНІ ЗБОРИ ВІДДІЛІВ

3-й ВІДДІЛ ООЛ В ПАССЕЙКУ, Н.Дж.

Дня 3-го лютого 2001 р. в Українській Централі в Пассейку відбулися Загальні Річні Збори 3-го Відділу ООЛ. Зборами провадила голова президії Марійка Дупляк, протоколувала Тереса Чергоняк. Крім управи і членів відділу участь в зборах взяли: голова Крайової Управи Зенон Галькович та голови відділів ООЛ з Йонкерс, Джерзі Ситі, а також представники інших організацій.

Після відчитання протоколу з минулих Річних Зборів та звітів уступаючої Управи, вибрано нову Управу на 2001 рік в складі: голова – Василь Гаргай, заступник голови – Стефан Косцьолек, секретар – Тереса Чергоняк, фінансовий реф. – Ярослав Прегнер, організаційний реф. – Іван Гресь, культ.-освітній реф. – Анна Гаргай, допомогіві реф. – Анна Косцьолек і Віра Чирнянська, господарчі реф. – Юля Вислоцька і Стефанія Прегнер. Вільні члени: Павло Гира (прапороносець), Петро Русинко, Марійка Дупляк, Стефан Дупляк, Юліан Котляр, Василь Гавроняк, Теодор Марцівський, Адам Стець, Богдан Кікта.

Контрольна Комісія: Іван Хомко – голова, Іван Долошицький і Петро Вислоцький – члени.

Після привітань і побажань для нової Управи та слова голови КУ і перевибраного голови Відділу, національним гимном закрито Річні Збори.

Тереса Чергоняк,
секретар

Замість квітів

Замість квітів на свіжу могилу
св.п. Анни Пелтишин

складаємо **25.00** дол. на пресовий фонд журналу "Лемківщина", а родині покійної, мужеві Стефанові та доням Гані, Марійці та Ірені з родинами складаємо щирі співчуття.

Степан і Марійка Дупляки
Кліфтон, Н.Дж.

2-ий ВІДДІЛ ООЛ, ЙОНКЕРС, Н.Й.

Учасники Річних загальних зборів.

Загальні річні збори 2-го Відділу ООЛ відбулися 31 березня 2001 р. в Домі Співки Української Молоді в Йонкерсі, Н. Й.

Збори відкрив голова відділу Стефан Гованський, який привітав присутніх та попросив о. Петра Гронського розпочати збори молитвою.

Далі зборами керувала президія в складі: Зенон Галькович – голова, Богдан Вітюк – заст. голови, Стефан Курило – секретар, о. П. Гронський і Юрій Ковальчик – члени.

В Загальних річних зборах взяло участь понад 40 осіб членів і гостей. Присутні вислухали протокол попередніх річних зборів, котрий відчитав секретар Ст. Курило, а також звіти діяльності окремих членів управи. Дуже приємно було почути у звітах про продовження допомогової праці для рідних на Лемківщині і в Україні, а також про вступ в ряди організації нових членів – молодих людей.

Внесок на уділення абсолюторії уступаючій управі вніс голова Контрольної комісії Петро Русинко, підтриманий всіма одноголосно.

Голова Номінаційної комісії Андрій Кащак запропонував склад нової управи відділу на 2001 рік, котрий всі одноголосно затвердили.

І так вже 23-й рік Стефан Гованський став головою, Андрій Кащак – заст. голови, Стефан Курило – секретарем, Стефан Капітула – скарбником, Юрій Ковальчик – допомогівим реф., Михайло Барна – імпрезовим реф., Володимир Уздейчук – організаційним реф.,

Василь Васічко — господарчим реф.

Вільні члени: Теофіль Ропицький, Теодор Сахар, Петро Гованський, Андрій Хомик, Мирослав Кузмяк, Ксеня Пецилак, Микола Скірка, Меланія Барна, Іван Кофля, Юрій Васічко, Стефан Гаран і Іван Мамрош.

Контрольна комісія: Петро Русинко – голова, Василь Васічко і Теодор Салей — члени.

Привітання зборам 2-го Відділу ООЛ склали представники місцевих організацій і установ, висловивши признання і подяку за співпрацю і побажання успіхів у дальшій роботі.

Голова Крайової Управи ООЛ в Америці Зенон Галькович поділився інформацією про плани праці КУ на майбутнє і побажав дальших успіхів нововибраній управі і переобраному голові.

Дуже цікавим і корисним було слово нового, молодого члена відділу, мгр Діани Гованської — стипендіятки Фулбрайта, яка від серпня 1998 до травня 2000 р. перебувала в Польщі в Ягелонському університеті в Кракові, збираючи матеріали про акцію “Вісла”. Вона поділилась з присутніми досвідом і результатами своєї майже дволітної праці — коротким оглядом інформації, по крихтах збіраною у бібліотеках, з інтерв’ю поодиноких людей, котрі пережили цю трагедію нашого народу (а таких залишається щораз менше).

У кінцевому слові переобраний голова С. Гованський підкреслив важливість продовження праці ООЛ у збиранні і збереженні матеріалів про історію рідної Лемківської землі. Він подякував Діані Гованській за її роботу у вивченні матеріалів та документів ганебної акції “Вісла”, бо ці результати є цікавими для всіх

— як для тих, що цю подію пережили, так і тих, котрі чули про неї від своїх батьків, насильно позбавлених своєї вужчої батьківщини.

Дальше голова закликав до дальшої співпраці та подякував президії за проведення зборів та славнем “Ще не вмерла Україна” закінчено річні збори. Голова попросив всіх присутніх на перекуску, під час котрої присутні обмінялись своїми думками і враженнями.

С. Гованський

23-й ВІДДІЛ ООЛ, АУБУРН, Н. Й.

Загальні річні збори 23-го Відділу ООЛ в Аубурн відбулися дня 31 березня 2001 року. Збори відкрив голова відділу Михайло Халупа, відтак вибрано предсідником зборів Стефана Бабяка а секретарем, Анну Гливу.

Протокол з минулих річних зборів прочитала Ольга Халупа. Після звітів і дискусії, Дмитро Перон подав пропозицію, щоб управа залишилась та сама, тому що відділ наш все зменшується. Щойно недавно відійшов від нас у Вічність довголітній активний член відділу заступник голови, Іван Боцань.

Управа на 2001 рік: голова — Михайло Халупа, заст. голови — Анна Глива, секретар — Ольга Халупа, скарбник — Володимир Голяк, організаційний — Стефан Бабяк.

Контрольна комісія: голова — Дмитро Перон, член — Стефан Лепак.

Ольга Халупа,
секретар

Відділи ООЛ

Пассейк, Елізабет-Картерет, Ірвінгтон, Джерзі Ситі, Йонкерс та Нью-Йорк

запрошують всіх на

ТРАДИЦІЙНИЙ ФЕСТИН-ПІКНІК

в неділю, 29-го липня 2001 р., о год. 12:00 дня

в Українському Культурному Центрі в South Bound Brook, N.J.

В програмі: мистецька частина, ЗАБАВА, льотерія та інші несподіванки. Смачна кухня в заряді наших пань.

Згідно з журналістичною практикою, редакція приймає тільки оригінали статей чи дописів. Статті, які були вислані/надруковані в інших журналах чи часописах не будемо поміщувати.

Редакція не приймає матеріалів не підписаних авторами та застерігає за собою право скорочувати статті та правити мову. Прислані матеріали редакція не повертає.

Статті підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції. Редакція не буде поміщувати невічливих, образливих для кого-небудь висловів.

Передрук матеріалів з "Лемківщини" дозволяється при умові подання повної назви журналу.

Адреса: "LEMKIVSHCHYNA" Magazine, P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

"LEMKIVSHCHYNA" Magazine is published quarterly by Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc., P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Subscription Rate, in the United States of America **\$15.00** per year (Bulk mail), in countries other than U.S., annual subscription is **\$16.00** in U.S. currency; single copy: **US \$3.75**.

Квартальник "ЛЕМКІВЩИНА" видає Організація Оборони Лемківщини в Америці.

Адреса: P.O. Box 7, Clifton, NJ 07011-0007, USA.

Річна передплата: в США **15.00 ам. дол.** звичайною поштою; в країнах поза межами США **16.00 ам. дол.** річно; ціна поодинокого числа **3.75 дол.**

ДО УВАГИ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ!

Рішенням КУ ООЛ з 3 лютого 2001 р.
річна передплата "Лемківщини" у США
з 2001 роком виноситиме

15.00 дол.

Сердечно дякуємо!

Пожертви на фонд діяльності 5-го Відділу
ООЛ в Ірвінгтоні, Н.Дж. зложили: д-р **Богдан
Фесович** (Огайо) — **500 дол.** і **Михайло Литвин**
(Мавтансайд, Н.Дж.) — **100 дол.**

Управа Відділу складає щиру подяку.

Час біжить...

Чи ви відновили передплату на журнал
"Лемківщина"?

Якщо ні, зробіть це сьогодні!

Time is running out on your subscription to
"Lemkivshchyna" magazine...

To avoid any interruption in service, simply
complete and mail the card below today.

ACT NOW!

Річна передплата в США -- \$15.00 -- Annual subscription in the USA

✂-----
Please start continue my subscription to "Lemkivshchyna" magazine.

Enclosed is a check for \$_____ to cover my subscription for years _____.

NAME _____

ADDRESS _____

Return to "LEMKIVSHCHYNA"
P.O. Box 7
Clifton, NJ 07011-0007

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
CLIFTON, NJ
PERMIT No. 937

НАШІ ВИДАННЯ

ДЕРЕВ'ЯНА АРХІТЕКТУРА УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	40.00 ам. дол.
(альбомний формат, тверда оправа)	
АННАЛИ, Ч. 4. Матеріали про Лемківщину	15.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 256 стор.)	
АННАЛИ, Ч. 5. Матеріали-документи про Лемківщину	20.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 256 стор.)	
Марія Остромира. ЛЕМКІВЩИНА В ОГНІ. Повість	10.00 ам. дол.
(тверда, кольорова оправа, 264 стор.)	
Т. і М. Лопаткевич. МАЛА САКРАЛЬНА АРХІТЕКТУРА ЛЕМКІВЩИНИ.....	25.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 490 стор.)	
"1947". ПРОПАМ'ЯТНА КНИГА.....	20.00 ам. дол.
(тверда, полотняна оправа, 648 стор.)	
АКЦІЯ "ВІСЛА". ДОКУМЕНТИ.....	20.00 ам. дол.
(м'яка оправа, стор. 561)	
РІЗЬБАРСТВО ЛЕМКІВЩИНИ.	10.00 ам. дол.
(м'яка оправа, стор. 259)	

До замовлення просимо ласкаво додати 3.00 дол. (до кожної книжки) на покриття коштів пересилки.

Замовляти на адресу:

The Lemko Research Foundation, Inc.
P.O. Box 7
Clifton, New Jersey 07011

Published by Organization for Defense of Lemko Western Ukraine, Inc.
P.O. Box 7, Clifton, New Jersey 07011-0007 USA

